АВАНГАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕМІГРАЦІЇ

ІЗ ЗМІСТУ:

Петлюра в думах і піснях свого народу 3

Із Звернення Проводу Українських Націоналістів у рік трагічної загибелі Євгена Коновальця 5

В. Корнійченко:
Московська публіцистика в правдивому світлі 6

Г. Ващенко:
Мета життя, як стрижень характеру . . 9

З. Р. Винницький:
До проблеми міжнародніх дій СУМ'у . 11

Ольга Кміть:
Він і мій син (Новеля) 16

В. Державин:
Лицар духа 17

Андрій Листок:
Шевченко і романтизм 19

Петро Кізко:
Пси (Оповідання) . 20

Юрій Крук:
Над Ворсклою (Репортаж) 21

Поезії, рецензії, бібліографія, „Юнацький світ" — додаток для юнацтва СУМ'у

Рік V Весна 1951 ч. 2 (21)

АВАНҐАРД

Квартальник

„Avangard" Journal of the Ukrainian Youth.

Видає Центральний Комітет Спілки Української Молоді

Редаґує Колеґія

Адреса редакції й адміністрації

Ukrainischer Jugendverein, München 2, Dachauer Straße 9/2, Germany.

Заступники:

Австрія:

Gulytsch Iwan, DP-Siedlung Hellbrunn, Salzburg. Österreich.

Австралія:

Hrabyk Zenowij, 24. Glenview, Paddington N.S.W. Australia.

Англія:

Ukrain. Yuth Ass'n. 49. Linden Gardens, Notting Hill Gate. London W. 2. England.

Аргентіна:

Holynskyj Osyp, Calle Sinclair 2966, Buenos Aires. Argentina.

Бельґія:

Union de la Jeunesse Ukrainienne, 72. Bd. Charlemagne, Bruxelles IV. Belgique.

Бразілія:

Galat Volodymyr, Rua Martim Alfonso 381, Curitiba - Parana. Brasil.

Венесуеля:

Jurij Pryjmak - Vashchenko, El Valle - Co„e Urb C. Delgado Chalbeaud Vereda 67, Casa 13. Caracas. Venezuela.

США:

Ukr.-Amerik. Youth Ass'n. P. O. Box 211 Cooper St. New York 3, N.Y. U.S.A.

Канада:

Ukr. Yoth Association, 140. Bathurst Str. Toronto, Ont. Canada.

Німеччина:

Ukrainischer Jugendverein, München 2, Dachauer Straße 9/II. Germany.

Параґвай:

Ing. Kuszczynskyj Antin, Casilla de Correo 1. Carmen del Parana. Paraguay.

Туніс:

Kaspryk Roman. **Ain - Draham**, Boite Postale 15. Tunisie - Afriuqe.

Франція:

Bunj Theodor, 26. rue de Montholon. Paris 9. France.

СЛОВО
до наших читачів і авторів

У зв'язку з ширшою розбудовою видань сумівських журналів-місячників („Голос Молоді" — Англія, „На Варті" — Канада, „Крила" — США), що за своєю періодичністю і розміром мають специфічні завдання, перед СУМ'ом у цілому виникає потреба створити більший, солідніший і багатий на різноманітність змісту журнал. Найбільш відповідним до цих завдань, на наш погляд, може бути журнал-квартальник.

Тому Центральний Комітет Спілки Української Молоді ухвалив перетворити журнал „Аванґард" з місячника на квартальник. Випускаючи в світ перше число такого квартальника, редакція „Аванґарду" добре розуміє, що у цьому числі ми не дали того потрібного матеріялу, який би найповніше задоволив нашого читача, його культурні й духові потреби з найрізноманітніших ділянок життя: політики, мистецтва, науки і т. ін.

Але ми свідомі того, що за активної підтримки наших друзів-читачів і шановних авторів, це завдання вдасться виконати вже в найближчих наступних виданнях „Аванґарду". Старатимемося зробити наш квартальник цікавим і корисним як з погляду його ідейно-виховної цілеспрямованости, так і з погляду його читабельности. Хочемо, щоб „Аванґард" давав нашій українській молоді знання, плекав культуру, виробляв ідеалістично-християнський світогляд та гартував тверду волю і твердий характер, що не знав би компромісу в боротьбі за свободу України.

Щоб здійснити цей намір, закликаємо наших науковців, педагогів, письменників, публіцистів і всіх дописувачів надсилати нам матеріяли з галузі політики, науки, релігії, мистецтва, літератури, техніки, спорту, а також з життя своєї й чужої молоді в усіх країнах світу.

Віримо, що це наше коротке слово знайде зрозуміння і підтримку.

Редакція

ДАНИЛЕВСЬКИЙ

Петлюра в думах і піснях свого народу

(До 25-річчя з дня траґічної загибелі)

З-поміж усіх провідних постатей Великої Української Революції, серед тих тактичних змін політичного курсу і персональних змін у міністерських кабінетах найсильніше вкорінилося в народній пам'яті ім'я Симона Петлюри. Воно втішається найбільшою популярністю і найбільш улюблене, найбільш авторитетне. Навіть більше: воно стало синонімом ідеї боротьби за державу. І не диво! Бо Петлюра — це перший вояк Української Революції, а далі її Провідник. Петлюра перший у бою нераз рятував ситуацію і нарід, розбиваючи большевицьку навалу, і в Харкові, і під Полтавою, і в Кременчузі, і в Києві, і в Кам'янець-Подільському. Існування українької держави тісно зв'язане з Петлюрою, який умів у нераз дуже складному положенні знайти вихід, а на закордонному відтинку знайти спільну мову з Букарештом, Прагою, Варшавою, Віднем, Берліном, Парижом, де мав особистих знайомих, видатних парляментарів аж до Мільерана включно, проявляючи при тому великий провідницький, політичний і дипломатичний хист. Ось чому так глибоко і вдячно український нарід шанує і завжди згадує свого Головного Отамана.

В процесі творення української армії, ще на початку революції, Петлюра організував Свобідний Кіш, комплектуючи його з української інтеліґенції, свідомих робітників та селян та боронив українські землі в районах Харкова, Полтави, Кременчука перед наступом червоних орд.

„Рушив Отаман з Полтави,
Добувати землю і слави..." —

Співали тоді селяни Лівобережжя, для яких Петлюра вже тоді був борцем за землю і волю.

„Наш Петлюра добре дбає
Землю від панів відбирає,
Та без викупу
Селянам наділяє..."

Тому з радістю його зустрічали та масово вписувались до Свобідного Коша з вірою, що Петлюра забезпечить їм справедливий лад і добробут. Це пробивається з народньої творчости на Харківщині:

„Годі вам, пани ледачі,
В холодку лежати,
Та горілку медову
Пити попивати...
Бо вже Симон за горою
Їде слободою:
Коник білий, жупан синій —
Знайде й під водою..."

Відмічено теж у народній творчості боротьбу Петлюри з червоними:

„Петлюра села чує,
Та у них не ночує,
В чистім полі, на роздолі
Червоних частує..."

І тому:

„Нам не страшно на Україні
З Петлюрою жити;
Будем жити, врагів бити
Та добро ділити..."

Петлюру народня творчість подає як доброго батька, з котрим не страшно жити дітям, бо в ньому їх опора, сила і провідник, який їх не скривдить, а тільки поведе до добрго:

„І шумить і гуде,
Сам Петлюра іде,
На Вкраїну свою
Силу війська веде...
— Я зорю в один лан, —
Від Кубані по Сян
Рідну землю зведу,
До ладу приведу...", — Співає Полтавщина.

Петлюра-полководець веде своє військо проти всіх тих, які простягають руки по нашу землю, а яку він хоче об'єднати в одну державу, де був би один лад і один порядок.

Після зліквідування української державности та закріплення большевицької влади на Україні народня творчість про Петлюру розвивається все ж таки далі, потай у підпіллі.

Ім'я Петлюри було засуджене, воно сто разів було передане анатемі, хто його згадував — того гостро карали. Та цього народ не лякався, бо не міг забути Петлюри та тих подій і сподівань, зв'язаних з його особою. Большевики намагалися створити в Україні свій совєтський фолкльор, що мав би дискредитувати наших провідників на зразок того:

„У вагоні Дирикторія,
А під вагоном територія",

чи поширюванням творів у стилі „Республіка на колесах".

Це все залишилось без впливу. Народні маси, пізнавши большевицький рай на власній шкурі, весь час прислухувались до того, що робиться там, за Збручем, куди відійшла Українська Армія, а з нею Петлюра.

Вони завжди ждали подуву нового вітру із Заходу, завжди сподівались на свого Головного Отамана...

*

Убивство Головного Отамана в Парижі, 25 травня 1926 року, висланником Москви Шварцбартом було для народу ударом грому небесного. Ця вістка усіх прибила і приголомшила. Не хотілося вірити, що його, Симона Петлюри, вже немає, а хотілося заспокоїти себе надією, що Він все ж таки ще живе, бо ж на нього народ ждав, сподівався, як на свого визволителя з-під большевицької окупації. Та смерть Отамана була доконаним фактом. Народ зрозумів, що вбивника післали кремлівські сатрапи. Даремно злочинець Шварцбарт наївно, по-

дитячому на суді заявив, що він помстився на Петлюрі за своїх родичів, які погинули в Одесі.

Засумувала Україна по своєму найкращому Синові. По селах та по містах сходилися на таємні наради, мучились, переживали.... Мало балакали, без слів розуміли себе, розуміли, що не стало Великого Провідника народу. За душу замордованого Отамана відправлялися потай панахиди... Пильно слідкували українці за процесом у Парижі, про який широко розписувалася совєтська преса, насвітлюючи Петлюру найчорнішими фарбами. Та коли дізнались, що вбивник виправданий, вибухи народнього гніву, ненависти та бажання помсти проти кремлівських катів вилились по містах і селах України у формі терористичних актів проти окупанта. Так, наприклад, за одну ніч в травні 1927 року повбивали, подушили, повкидали в річки, колодязі комісарів, секретарів райпаркомів та голів райвиконкомів у таких селах і слободах: Боромлі, Зегайливці на Сумщині, у Ворожбі на Лебединщині; у Мерефі, Козіївці, Ольшані на Харківщині; у Котельві, Великій Рублівці, Милорадовому на Полтавщині; у Глинську, Більську, Куземені та скрізь по річці Ворсклі від Охтирки до Полтави; у Бурині, Білогалиці, Нечисані на Чернигівщині та ще в багатьох інших місцях.

Та про це не подавано в пресі, тільки день і ніч по селах і слободах літали „чорні ворони" та хапали жертви.

Про смерть Петлюри почали складати пісні та думи і широко співати їх кобзарі по хуторах і селах, на храмових святах та відпустах, аж до 1930 року.

Щоб з'ясувати всю глибину безмежної туги, любови і пошани до великого і Непорочного Імени Симона Петлюри, подаю одну із таких дум „На смерть Симона Петлюри", яку склали Слобідські бандуристи сліпці: Павло Гащенко, Іван Кучогура Кучеренко та Пасога, на мотив похоронної пісні думи:

Сподівались ми Петлюри,
З військом на Вкраїну,
Та донеслась сумна вістка
Згинув на чужині...
Ізза рогу клятий наймит
Шварцбарт виглядає
В щире серце Отамана
Цілить-націляє.
Він всі кулі із пістоля
В груди випускає,
Ріки крови праведної
Нехрист розливає...
„Буде! Годі! Схаменися!
Я вже й так сконаю,
За смерть мою неповинну
Мій народ згадає"...
Більше слова не домовив,
Уста помертвіли...
Мала доня та дружина
В горі заніміли.
У далекому Парижі,
В чужу домовину
Опускали з України
Великого Сина...
„Закотилось на Вкраїні
Покутне віконце,
Поховали під землею
Українське сонце.
Над могилою співали,
Ладаном кидали,
Щирі сльози проливали,
Вінки поскладали.
Тяжко йому на чужині,
В чужій домовині;
Він боровся за Вкраїну,
Стяги жовто-сині!
Сумно стало на Вкраїні,
Дзвони скрізь мовчали,
Тільки струни на бандурах
В думах заридали...
Настане суд незабаром,
Заспівають хори,
Поховають тебе вдруге
На дніпрових горах!..
Спи Симоне!.. тихо, тихо,
Поки Бог розбуде!
Наша славна Україна
Тебе не забуде!..

Весь біль і затрачену надію виливає устами кобзарів народ у тій і інших думах-піснях. Мовчки оплакувала Україна свого зодчого, мовчать дзвони, щоб не довідалось ҐПУ про велике народнє горе. Померкло сонце України. Важко Отаманові лежати у чужій землі, далеко від України, за славу і волю якої віддав Він своє життя.

По всій Україні цю думу співали старі кобзарі і лірики аж до часу суцільної колективізації. Мені самому доводилось пропихатись крізь натовпи слухачів, які на „університетській гірці" в Харкові слухали старого кобзаря „Думи на смерть Шевченка" а тоді майстерно переходив на „Думу на смерть Симона Петлюри". Зранку до вечора там товпилися люди, щоб послухати цієї думи. Сумували та мовчки втирали сльози.

Крім спогадів, пісень і дум про Петлюру постало також на Україні про нього ряд леґенд та переказів. Ось одна з таких леґенд: „Коли Петлюра покидав Україну, то десь коло Дністра чи Дніпра, на високій козацькій могилі заховав свою вояцьку кирею. Ось Він підійшов до тої могили, та й каже: „Могило моя предковічная, ти багато пройшла, багато бачила та багато таємниць заховала. Збережи мені, заховай мені отсей мій одинокий скарб, мою вояцьку кирею, що мене по світі носила, від біди спасала, від смерти нераз виручала, бачиш, як вона кулями ворожими зрешетована. Та знай, що цю кирею будуть шукати люди і коли вони розшукають і тебе розкопають, то з твоєї могили вирине золотий Тризуб і вночі сонце освітить усю Україну. Залопотять блакитно-жовті прапори та золоті хоругви з китицями, заграють сурми з краю в край, розкриються усі могили на Україні, заспівають закатовані мученики і буде страшний суд над усіма гнобителями народу нашого. Давно вже шукають вояцьку кирею та збираються люди над Дністром і Дніпром, на Поліссі, у прикарпатських лісах, Слобожанських степах і тої безсмертної сили ніяк не дошукаються. Та прийде час і дошукаються таки її".

Ім'я Симона Петлюри, записане золотими літерами на скрижалях української історії, житиме вічно у серцях і піснях українського народу і передаватиметься з роду в рід. Прийде час, що Україна встане і дорогі тлінні останки Найдорожчого Сина прийме рідна земля і вдруге поховає народ свого Отамана на Київських горах під звуки дзвонів Лаври і Софії.

(„Самостійник" ч. 5. 1946 рік.)

Із звернення

Проводу Українських Націоналістів у рік траґічної загибелі Євгена Коновальця

РЕВОЛЮЦІОНЕРИ!

Відчуваєте і розумієте велич тієї Людини, що згинула, і вагітний зміст того слова, що ним вас звемо, і ті обов'язки, що до носіїв тієї назви звик ставити світ!? Знаємо, що ви заслужили на нього, без озву виконуючи волю своїх провідників, що була посередньо волею Вождя, та ненавидячи неволю, а до загину кохаючи свободу.

Всі ми з Вождем у кермі творили й творимо один духовий організм провідної верстви, яка однаково відчуває й взаємно себе розуміє. І знаєте ви, які завдання тепер стоять перед вами.

Ми — відповідальні у сучасному менті за рух у цілому — закликаємо вас:

БУДЬТЕ ГОТОВІ! ГРЯДУТЬ НОВІ БОЇ!...

...Вождь — Символ ще могутніше нас еднає, зціплює ввесь український нарід, зосереджує його енергію й живучу силу навколо Ідеї і тих чинів, які Він, як взори-приклади для дальшої боротьби, нам залишив.

Він живе в Ідеї і Чині!

НЕ ЗЛЯКАЄ НАС ТЕРОР КРЕМЛЯ! ЯК ДОВГО ЖИТИМЕ ОСТАННІЙ УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІСТ, ОСТАННІЙ УКРАЇНЕЦЬ, ТАК ДОВГО ЙТИМЕ ОСТАННІЙ БІЙ НА ЗЕМЛІ ЗА СУВЕРЕННУ СОБОРНУ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ!

Як бувало в нашій героїчній старовині, так і сьогодні наша віра, наша любов і ненависть є така безмежна, що й по смерті нашій боротимуться наші духи на побойовищах із ворогами! Така прийде в житті, в чині, не в слові — наша відповідь Москві!

Ми твердо підемо назустріч усім небезпекам, ще могутніше об'єднані тією Цінністю, якою стає для нас упавший ВоВждь, перейшовши з дочасного у вічне життя України, і створивши містичну, моральну реальність і єдність наших душ.

Як колись Хмельничани, як згодом Мазепинці, так тепер націоналісти Коновальця будуть синонімом величної епохи в історії Української Нації, що буде ЙОГО епохою.

Вжийтеся, Друзі, в усю велич нашої доби, в усю героїку й потужну траґіку наших днів. Усвідоміть собі те, що про цю епоху леґенди колись творитимуться... до тієї епохи зітхатимуть колись мільйони й знаходитимуть у ній джерело свого відродження... Про неї колись народні кобзарі пісні складатимуть... Вона житиме вічно в народній уяві, як міт, як леґенда... Як дума про добу жорстоку, але світлу, добу могутню добу великого зусилля, риску життям і погордою смерти... Переведіть аналізу свого сумління, своїх вчинків і задумів — і скажіть у душі собі — ҐІДНІ ви цього? Станьте отже на в и с о т і завдання, переможіть і скоріть усі слабості людські, щоб оновлені в тій святій крові, що в Роттердамі пролилася, ви могли чесно і сумлінно та щиросердно сказати: Ми готові! Ми ґідні великого і неосквернёного імени — Коновальцеві Воїни, Українські Націоналісти!

Особлива бо е це хвилина: головою в ній Вождь Народу і Голова Держави наложив!

Ніякий і найгарячіший апель не чинить того, що чинить уже леґендарне ім'я К о н о в а л е ц ь, яке стало програмою нашої чинности, символом боротьби за Суверенну Соборну Українську Державу, символом змагу двох світів — українського націоналізму проти інтернаціоналізму, большевизму Москви та її сателітів!

І не оформлюємо ми нашого поклику в якісь вказівки. Ні! Це тепер зайве!

Ми віримо, Друзі, у вас, бо знаємо ваші чини, вашу готовість і посвяту!

Ми віримо, що ще сильніший ритм боротьби охопить усі українські землі й усі місця, де б'ється ґаряче українське серце!

Ми віримо, що ще могутніше, в ОДИН такт битимуться наші серця і кожен наказ Проводу буде тільки оформленням і усвідомленням вам ваших бажань, розкриттям шляхів, що найуспішніше ведуть до Мети!

У цю хвилину повторюємо єдиний наш апель до вас:

Будьте ґідні того, що ви мали честь боротися під кермою великої Людини, що відійшла від нас навіки.

Хай заповіт її, освячений життям та кров'ю: ПЕРЕМОҐА АБО СМЕРТЬ — буде назавжди законом вашого серця!

Продовжуйте криваво-блискучу нитку традиції. Вождь з-за гробу стоїть на сторожі непорочности й святости Ідеї!

Із могили його голос несеться:

ХАЙ БІЙ ВАШ БУДЕ ПЕРЕМОГОЮ, А ПЕРЕМОҐА ПОМСТОЮ!

СЛАВА ВОЖДЕВІ — ЄВҐЕНОВІ КОНОВАЛЬЦЕВІ!

ХАЙ ЖИВЕ СУВЕРЕННА СОБОРНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА!

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ!

ХАЙ ЖИВЕ ОРҐАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ!

ПРОВІД УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Дано в липні 1938 р.

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЕ НА ЧУЖИНІ!

НЕ ЗАБУВАЙ, ЩО ВОЮЮЧИЙ КРАЙ У СВОЇЙ РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНІЙ БОРОТЬБІ БАҐАТО НАДІЙ КЛАДЕ НА ТЕБЕ! ДОПОМАҐАЙ КРАЄВІ! СКРІЗЬ І ВСЮДИ ПРОПАҐУЙ ІДЕЮ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ!

В. КОРНІЙЧЕНКО

Московська публіцистика в правдивому світлі

Наших людей часто цікавила назва „Русь", і про це писалось нераз у популярних українських часописах і журналах. Але писалось нераз із перекрученням або неточним виясненням історичних фактів. Це зручно використовується нашими ворогами, що й без того фальшують українську історію. Вся московська історична наукова література повна фальшу про Україну. Тому завданням українських істориків і є викривати той фальш та подавати історію розвитку народів на основі правдивої науки.

Якщо ми хочемо боротися з московськими фальшуваннями, то мусимо їх знати, рівно ж уміти знайти, а потім застосувати наукові методи для боротьби з фальшуваннями та для доказу своєї правди. Совети затирають у свідомості своїх підданців усе на своє, а своє яскраво висувають, прищіплюють, і то вміло та імпозантно: через науку й мистецтво, театри, кіно; тому науку вони використовують хитро, а назовні навіть скромно. Візьмімо, наприклад, „Советську Етнографію", а в ній статтю Мавродіна „О складывании великорусской народности и русской нации" (Совєтська Етнографія, 1947, ст. 84-102). Наведу цікавий уступ із цієї статті: „До початку об'єднання руських земель Москвою, точніше, до другої половини 16 ст., відноситься зоря національного пробудження. Іскра національної самосвідомости була тільки прикрита шаром князівських міжусобиць, удільних порядків та татарського гніту. І вона розгорілась. Роздмухала її в полум'я Куликовська битва. Громом прокотився по землі руський дзвін мечів на полі Куликовім. Перша проба всенародньої боротьби, спроба із зброєю в руках скинути татарський гніт, відіграла велику ролю в розвитку національної самосвідомости.

Повстав духом руський народ, збудилось патріотичне почуття. Москва виступила в ролі визволителя Руси від навали Мамая, її авторитет і популярність в народніх масах ще більше зміцнились і зросли.

Ці симпатії народніх мас і примусіли новгородську боярську знать, ворожу Москві, піти на поступки новгородським „меншим", „мизинним людям", „худим мужикам-вічникам", вихваляючи Москву і її князя за те, що його ратні люди „боронять усю землю руську від ворога", і вставити в Новгородський 4. літопис широке повідомлення про „Куликівську битву", складену в тоні доброзичливому для Москви; ці симпатії народніх мас змусили Софронія два роки після навали Мамая написати в Рязані, князь якої відіграв сумну ролю під час Куликівської битви і „відступив від Руси" — знамениту „Задонщину", складену в дусі прославлення Москви, що грудьми стала на оборону всієї землі руської... Куликівська битва дала поштовх піднесенню самосвідомости руських людей і виявилась величезним фактором ідеологічної підготовки витворення великоруської народности і її держави" (ст. 96). „Я особливо підкреслюю про ідеологічну підготовку, бо витворення великоруської держави і складання великоруської народности диктувалось процесами економічного, політичного і ідеологічного порядку".

„Національне пробудження, що йшло за Куликівською битвою, стимулювало розвій руської культури. Цей останній іде в той час за лінією встановлення загальних руських норм і форм і прагнення „живства", відмови від похмурої пригніченості попередніх часів. І найяскравіше відбита ця тенденція до реалізму, до „живства", коли мова йде про образотворче мистецтво, знайшла в творчості Андрея Рубльова. Природній краєвид, природні людські фіґури та обличчя, перспектива, світотінь, відхід від умовного, похмурого, яскравість і різноманітність барв — усі ці явища, що відбились у творчості Андрея Рубльова і в новгородському фресковому малярстві другої половини 14 ст. — Волотова, Ковалева, Федора Стратилата — свідчать про великі зміни в світогляді руських людей". (ст. 96).

Далі автор пише: „в галузі літописання дуже характерним є прагнення московських князів і „книжних" людей утворити загальноруський „свод". Обласні літописи, літописи князів і князівств, міст і земель, переробляються, переформовується і використовуються для складення літопису "всея Руси". Ця ідеологічна боротьба московських літописців „випереджувало реальний політичний ріст Москви". (Ліхачов). За висловом А. А. Шахматова, характер московського літописання „свідчить про загальноруські інтереси, про єдність руської землі в таку епоху, коли ці поняття ледве виникли в політичних мріях московського уряду" (Шахматов, „Общерусский летописный свод 14-15 в Ж. М. Н. П. 1904 сентябрь ст. 91). А тепер усе це робить „народ". В середині 15 в. складається руський „билінний епос" київського циклю з його ідеєю єдности Руси".

Що ж, власне, випливає із того, що пише Мавродін? Випливає, що московські князі і московське духівництво старанно фальшували літописи в напрямі московської імперіялістичної політики, яка тоді звалась „збиранням руської землі". Письменники і вчені того давнього часу все були духовні особи або князі. Писані думки лишали по собі саме вони, а не „народ", але ці свої хитрі думки вони приписували народові, саме так, як теперішні совєтські ідеологи говорять і пишуть від імени народу, але народ інакше думає. Бо хто тоді був народом на „великоруській державній території", що тоді лежала якраз у басейні Волги? То були: мордва, весь, меря, чуваші і т. і. — все народи фінської мови, які й поняття не мали ні про руські ідеали, ні про руську мову. Немав той народ поняття, і то найменшого, про те, чого хотіли князі, чи то московські, чи суздальські, чи рязанські, чи тверські. І про це чудово знають і Мавродін, і всі інші — Дінцес, Богуславський тощо. Всі вони намагаються знайти ту народню муд-

рість, яка характеризує хвалену слухняність, або, власне, московську „послушность" своїм князям, з якими той народ ішов на Русь грабувати Київ та інші руські міста. Дуже просто: грабіжники підуть грабувати хоч би кого, так само, як китайці 1919 р. слухняно грабували й вибивали Україну на наказ большевиків, тобто Леніна, Троцького, Сталіна, які, одначе, весь час писали, що вони прийшли на прохання українського народу і допомагають йому. А таке прохання писав зовсім не народ, а тільки Винниченко, може ще Порш та інші нечисленні наші соціял-демократи і „есери". Московські письменники та вчені посилаються одні на других лише для того, щоб було докладніше й доказовіше, вченіше. Так, напр., Мавродін посилається на Ліхачова і не погоджується з об'єктивнішими вченими. Мавродін на ст. 96 пише: „Не можу погодитися з оцінкою, даною М. Н. Тіхомировим цій праці Ліхачова, якго він обвинувачує в „обмеженому національному самозадоволенні". Мавродін пише, що симпатія народніх мас до Москви виявляється в літописному оповіданні про Куликовську битву, складеному в доброзичливому до Москви тоні. На жаль, московські вчені не пишуть тепер, що цей літопис дуже смішно виставляє московського князя Дімітрія Доньського, який наказав Бреннові одягти князівську одежу і замість себе вести військо в бій, а сам і у скромній одежі сховався під кущами в лісі. А знову ж він приписує перемогу таємничому Бобрикові з Волині, який тримав за лісом десять тисяч своєї кінноти; і коли вже над вечір здавалось, що татари перемагають, то він із своїми свіжими силами вдарив з боку і змусів татар тікати. Але московські історики не люблять говорити про цю сторінку історії і обходять Бобрика мовчанкою або дуже короткими словами.

Так само тенденційно пише Мавродін на основі Ліхачова про Рубльова й малярство. Малярі вчились у манастирських школах, а Новгород Великий все мав зносини з закордоном, так що пожвавленню малярства в Новгороді відповідає пожвавлення малярства в Европі. Малярство Візантії теж не було якимсь непорушним, а розвивалось, і воно навіть через свою італо-грецьку школу дуже вплинуло й на Італію. Але при чому тут народ, та ще й московський? Це старі науково-мистецькі манастирські традиції та впливи чужих шкіл на них. Окремі мистці, як, напр., Рубльов, були видатні, талановиті люди, здатні до поступу та до засвоєння сторонніх впливів.

Але московським вчено-політикам завжди треба підставляти магічне слово „народ", як підставляє його тепер Кремль замість себе. Роблять вони це за дуже старою кремлівською традицією: свою вищість від Европи в мистецтві, науці й техніці, вони намагаються довести народові всякими фальшивими оповіданнями про різні ніколи небувалі винаходи. Але забули про давно дуже висміяну Салтиковим-Щедрином „цар-пушку", що ніколи не стріляла, і про „цар-колокол", що ніколи не дзвонив, бо розбився й пощербився відразу ж, як тільки хотіли його потягнути на дзвіницю. Так вони обидва стояли в Москві недалеко дзвіниці Івана Великого, і то аж до 20. ст., тільки тепер вже не знаю, чи вони ще стоять там для посміху, а чи совети вже їх прибрали. Отакі то були всі московські винаходи! Але вони мали один добрий і випробований винахід — обман. Отож московські письменники й науковці намагаються і підкуп перетворити на „народ"; наприклад, той самий Мавродін пише: „Але і в Новгороді, і в Твері зростає число прихильників найбільш послідовної прихильниці єдности Руси — Москви. Це були, головне, дрібні февдали і посадський народ. Виразом цих настроїв основних мас населення Новгорода була і діяльність Упадиша, що заклепав новгородські гармати, готові почати стріляти по московському війську". Отже зрадник Упадиш, підкуплений Москвою, заклепав гармати, і вони не вистрілили. А московський вчений Мавродін каже, що це був „настрій основних мас населення Новгорода". Зовсім так, як совєти казали, що українські народні маси повстали проти Болбочана та проти Петлюри, а коли приглянемось ближче, то завжди знаходимо зрадників, з яких Москва користалась найбільшою мірою, або підісланих шпигунів-москалів, через яких Москва робила свою роботу на Україні, які навчились говорити українською мовою, а працювали проти України. Мавродін пише: „Ідея єдности Руси і руського нарду, яка ніколи в ньому не вмирала... відроджується з новою силою. Носієм її стає Москва. І коли раніше Тверь і Новгород протиставились цій ідеї своїми сепаратистичними теоріями, то згодом вони самі приймають її та виступають не в ролі ідейних антиподів Москви, що прагне єдности, а тільки як її суперники й конкуренти, озброєні її ж мечем, одержавши від неї ідеологічну зброю. В „Слові" Інока Фоми, адресованому тверському князеві Борисові Олександровичеві, ми знайдем і ідею єдности Руси, і ідею самодержавства, вперше названого „царською властю", ідеї „Слова", без сумніву, були передові, прогресивні; але питання — хто очолить руську землю, Москва чи Тверь, вже було рішене на користь Москви... і їх віковічний спір був рішений зброєю на користь Москви" (ст. 98). Отже ідея „царської влади" вважається для 16 віку теперішніми совєтськими вченими за передову та прогресивну, а також і корисну; ідея такої самої одноосібної гетьманської влади вважається Грушевським і його послідовниками за назадницьку, прогресивну і шкідливу; над цим варт трохи подумати. Далі Мавродін пише: „ідея національної руської єдности була така сильна в Москві і так завойовувала літературу того часу, що володіла умами освічених руських людей і державних діячів Руси. Її не витиснули ні теорія третього Риму з її блискучим маревом „всесвітньої" влади та „вселенського" царства, ні ідея Москви — наступниці Візантії та твердині „історичного християнства", дуже розповсюджена в Росії з часу шлюбу Івана III з Софією Палеолог". Государі московські були насамперед государями „всея Руси", а не східньохристиянськими монархами примарного царства: вони були „із начала государі на своїй землі" і, відповідно до вислову Максима Грека, „шукали своїх", а не добивались престолу „порфірородних". Не випадково Іван IV Грозний говорив Поссевінові: „Ми віруємо не в греків, а в Христа". Отже звідсіль, з почуття переваги свого національного, руського, випливала та різниця візантійських і руських палацових звичаїв, церковних обрядів, ті особливості взаємовідносин царя й митрополита, а пізніше — патріярха, про які недавно знову нагадав у своїй книжці Ліхачов. І

зміни в титулі „государя всея Руси", пишність палацового церемоніялу, гордий і незалежний тон руських дипльоматичних актів часів Івана III — зв'язані не тільки з шлюбом його з Софією Палеолог, а насамперед і звільненням від татарського ярма, з установленням формальної незалежности Руси" (ст. 98). Отже Мавродін, вже для часів Москви Івана III термін „Москва" замінює терміном „Русь", а „Московщину" — терміном „всея Руси". Так царську вигадку замінюють „народньою самосвідомістю". Так було в минулому, так робиться і тепер, і так буде в майбутньому. Москва і її духівництво фальшували віру і зв'язані з нею церковні обряди. Московська віра і обряди — далекі від грецьких. І коли Іван III говорив Поссевінові: „ми віруємо в Христа, а не в греків" — то постає питання: а від кого ж вони одержали віру в Христа? Це самохвальство, і тільки. Коли вони відступили від грецької віри, то, значить, впали в єресь і стали еретики; це особливо треба пам'ятати нашому православному духівництву. Треба пам'ятати, що це не тільки тепер, а й здавна московська віра була вже еретицька й робилась такою свідомо.

Отже ми бачимо, як теперішні совєтсько-московські вчені фальшують і ідеалізують те давно зфальшоване, йдучи до однієї цілі — щоб гіпнотизувати читачів ніби самосвідомістю московського народу, яка ніби діяла з почуття єдности. Виходить, ніби завойована Мордва, Мокша, Меря, Весь, Чудь і решта фінів відчували свою єдність із полянами, деревлянами і рештою Київської Руси. І всі ті сучасні вчені й письменники підтримують і ведуть ту саму лінію звеличання — аж до святости — свого різношерстого дикого народу, яку вели попередні письменники російські ще з кінця 18. віку, а потім цілий 19. і 20. вік. Все в них „святая Русь", „руський богоносний народ"; і тут комуніст не лає „буржуазного" письменника 19. віку, а навпаки — підтримує його, щоб усіх, і приятелів, і ворогів, гіпнотизувати вигаданим „руським богоносним християнським святим народом". А що в нас — яка праця на цій ниві? Лаяння народу, лаяння гетьманів, лаяння письменників. Упадишів треба і нам берегтись, бо Москва підсилає їх скрізь, особливо до різних важливих організацій. І веде вона цю справу дуже послідовно й методично, не занедбуючи й найменшого, найнезначнішого напрямку діяльности. Ми бачимо, як гарно вона розплянувала свою стратегію в Америці і понадсилала туди своїх Упадишів, щоб вони позаймали найважливіші функції і причаїлись там. Бачимо їх і в Канаді, але бачимо їх і серед нас, бачимо їхню розкладову діяльність через літературу, через науку, а часом і через спритно маскровані атентати. Хтось із наших письменників упав зі скелі й розбився, хтось передчасно й несподівано помер, хтось упав із потягу. В Америці і в Чехословаччині поважні люди падають з вікна й розбиваються. Виглядало б, що це самогубство, все в порядку; але безперечно, що скрізь працюють ворожі аґенти. Один із численних наших Упадишів випустив аж 11 цикльостилевих книжок, під 11 різними псевдонімами, з яких кожний спирався на другого, мішаючи з болотом наших старих і старших письменників і поетів, звучи їх москвофілами, а навіть самого Шевченка намагався заплямувати як москвофіла, а братія тішилася з того, що аж 11 вчених письменників плямували нашу письменницьку спадщину. Ну, а наша молодь або не знає, або забуває, що аж до 1917 р. існувала в Росії така сама цензура, як і після 1917 р. в СССР. Забуває молодь, що цензура спалила цілі гори недозволених нею рукописів. Але той наш одинадцятипсевдонімний Упадиш ані не згадав про цензуру й веде своє діло далі. Очевидно, що сліпа й тупа братія буде підтримувати його дальші псевдоніми, і їх каїнову роботу. Так заклепуються наші духові гармати; наша канадійська траґедія спричинена такими, власне, Упадишами, а Упадиші працюють не тільки в історії літератури. Вони нападають на кожне слабе місце. Ось напр., тепер особливо гострий напад робиться на наше реліґійне життя. Цей напад намагається розсварити між собою наші різні церкви, вживаючи арґументів, взятих з 15. та 16. віку, і завжди в істотно московський спосіб з його ж арґументацією. І це провадиться не тільки усною пропаґандою, але й тими часописами, які заслуговують радше на назву українських помийниць, а не на ті назви, які вони офіційно носять. Отже треба, щоб наша молодь знала про те, вміла боротися з тим, вміла бачити, Але для боротьби з цими Упадишами в галузі українїстики, реліґії, української філософії, треба не гідротехніків і зубних лікарів, а наших гуманістів — українїстів, філософів і церковників, і такими мусять бути не якісь всезнайки-нічогонезнайки, що роблять велику шкоду, дискредитуючи українську науку. а дійсні науковці, які б одержали були науку в українському університеті. А для цього треба, щоб українська спільнота звернула увагу саме на студентів українського університету та допомогла їм у навчанні, бо неуки дають ворогам нашим матеріял до висміювання нас, коли наші ніби вчені, є ніякі вчені в тій спеціяльності, за яку беруться. Справа не в назві „Русь" чи „Україна", а в тому, як із тих назв користатись, справа не в тому, чи з українців хто католик, а хто православний, а в тому, що він робить. Нам, що живемо в 20. сторіччі, не можна вертатись до 16-17. сторіччя й робити те, що тоді робилось. Теперішня Москва повернулась до метод насильства, до варварства, перед яким бліднуть 16. і раніші віки. Вона ж підсилає Упадишів розсварювати нас з самими собою в галузі віри, прикриваючись тим самим фальшованим московським православієм, що було далеке від правдивого християнства, як грецького, так і римського. Як із цим упадишівством боротись, і кому боротись? Чи фахівці в металевій техніці тут щось допоможуть? Чи лісоводи, чи хеміки? Тут можуть допомогти тільки знавці історії — і своєї й московської, а рівно ж історії церкви. Тільки вони можуть показати й нашим у своїй мові, і чужинцям в чужих мовах правдиву історію, правдиве обличчя Москви, не тільки теперішньої, а всієї суцільної, однакової, від Андрея Боголюбського до Сталіна, з її царями й самодержавством, з її соціялістами й комуністами, як також із охлодержавством.

„ХТО ПОСТАНОВИВ ПОБІДИТИ АБО ЗГИНУТИ РІДКО БУВАЄ ПЕРЕМОЖЕНИЙ".

CORNEILLE

ПРОФ. Г. ВАЩЕНКО

Мета життя, як стрижень характеру

(Уривок з книги „Виховання волі і характеру")

Суцільність і гармонійність характеру, як і взагалі характер у цілому, не даються людині від природи, вони є наслідком наполегливої роботи над собою. Кожне інстинктовне потягнення, кожне зовнішнє подразнення людини, що вона сприймає більшою або меншою мірою, порушують у неї стан рівноваги і спрямовують її енергію в певний бік. Тому, щоб бути гармонійною і суцільною, людина мусить підкорювати своїй волі ці потягнення і враження, щоб вони стали органічними елементами особистости. Таке опанування своїм тілом і своїми внутрішніми переживаннями можливе лише з тією умовою, що в свідомості людини є якась ієрархія вартостей, яка дає можливість кожній рисі, кожному переживанню визначити належне йому місце. Але сила оцінки вартостей має спиратись на якийсь один загальний критерій. Отже, таким критерієм є розуміння людиною мети життя. Для пояснення цієї думки візьмемо найпростіший приклад. Уявімо собі двох людей, із котрих один поставив за мету свого життя здобути славу хороброго вояка, а другий — стати за всяку ціну мільйонером. Зрозуміло, що для першого високими вартостями будуть патріотизм, мужність, принциповість, фізична сила й витривалість, знання військової справи, вміння володіти зброєю і т. інш. Для другого більшість названих рис не являють собою вартостей, а деякі можуть бути навіть небажаними. Такою рисою, наприклад, може бути принциповість і безкомпромісовість, особливо для того, хто вирішив забагатіти за всяку ціну. Навпаки, вартостями для такої людини є бережливість, що може межувати зі скнарством, добре знання комерційної справи, уміння швидко орієнтуватись у становищі ринків, велика наполегливість у здобуванні грошей і т. інш.

Основна життєва мета, що її ставить перед собою людина, є рушійною силою в діяльності її, тим стрижнем, навколо якого концентруються сили і здібності її. Тому можна сказати, що мета, як вираз волі людини, формує її психічно і навіть фізично. Тут цілком виправдується вчення Арістотеля про ентелехію, себто про ту формуючу силу, що властива кожній речі, кожній істоті. Різниця між людиною, з одного боку, та рослиною і твариною, — з другого, полягає в тому, що в останніх ця формуюча сила діє стихійно, несвідомо, у людини ж, принаймні на вищих ступнях розвитку, вона діє свідомо.

Людина не тільки, як покликання, а сама ставить перед собою ту чи ту життєву мету. Відповідно до цієї мети людина не тільки діє, а й виховує й перевиховує себе, себто, формує свою особистість. Для прикладу візьмемо людину, що поставила собі завдання боротися за визволення своєї поневоленої Батьківщини. Така людина не тільки йде в бій з ворогом, а ще й відповідним способом готує себе до боротьби: вивчає історію Батьківщини, психологію свого і чужого народу, озброюється знанням військової психіки, засвоює її практично, займається гімнастикою, загартовує своє тіло, щоб воно було відпорним на всякі дії підсоння і т. інш. В наслідок такої роботи над собою в ім'я високої мети звільнення Батьківщини, людина підносить на вищий рівень ті риси, що в неї були, і виробляє у себе деякі нові. Вона стає ніби новою людиною не тільки з боку психічного, а й фізичного. Важко вказати на межі тих змін і удосконалення особистих властивостей, що їх може досягти людина, яка всі свої сили віддала для досягнення якоїсь мети.

Демостен захотів бути славним оратором. Але він з природи мав хибу, що, здавалося б, виключала саму можливість бути навіть посереднім промовцем: він дуже затинався. І ось він наполегливо працює над удосконаленням своєї дикції й посиленням свого голосу. На березі моря він набирає в рот камінців і так деклямує або виголошує промови, намагаючись перекричати шум морських хвиль. Крім того він слухає кращих ораторів, вивчає літературу і т. інш. В наслідок такої роботи над собою Демостен став найславетнішим оратором старого світу. Випадок з Демостеном не єдиний. Мій близький колега по високій школі професор Володимир Шепотєв теж з природи був гикавим. Але упертою і систематичною працею над собою він досяг того, що став блискучим промовцем з чіткою, виразною й милозвучною дикцією, гармонійним стилем і мімікою, — промовець, що мав свій власний мистецько-ораторський стиль і міг би за кращих умов політичного життя нашої країни створити свою школу ораторського мистецтва.

Прикладом того, як служіння якійсь меті може вплинути на фізичні властивості людини, можуть бути між іншим мандрівники в недосліджені ще країни і між ними Свен Гедін. Уродженець Скандинавії, що має морське помірковано-холодне підсоння, він поставив собі мету дослідити середньоазійські височини з їх сухим, різко-континентальним підсонням. Йому товаришували в дорозі декілька тубільців: післанців і погоничів. Це люди, що виросли в умовах суворого підсоння і звикли до спеки й холоду. І все ж таки більшість їх не витримали мандрівки і в дорозі померли, а скандинавець Свен Гедін вцілів. Уцілів завдяки силі своєї волі й загартованости свого тіла, що була наслідком впертої роботи над собою.

Але справа не тільки в здоров'ї й витривалости тіла. Життєва мета, як стрижень особистости, як усвідомлена інтелекція, формує тіло людини, накладає свій відбиток на риси й вираз обличчя, на статуру, ходу, жести і т. ін. Типового вченого дослідника, що ввесь віддався своїй роботі, легко впізнати між сотнею інших людей.

Так само легко впізнається хоробрий, ідейний вояк, що жертовно бореться за високу ідею. Ідейність і хоробрість, що базуються на безкомпромісовій боротьбі його за волю Батьківщини, відбиваються у виразі його очей, в постаті, в ході.

„НАЙБІЛЬШИМ СКАРБОМ, ЩО ЧОЛОВІК МОЖЕ ПРИНЕСТИ З СОБОЮ НА СВІТ, Є НЕСТРИМНА ОХОТА ДО ЯКОГОСЬ ДІЛА; ЦЯ ОХОТА ЗАПОВНЯЄ ЖИТТЯ І ДАЄ ЩАСТЯ.

ЕМЕРСОН

РОМАНО ГВАРДІНІ

Листи про самовиховання

Лист; про давання і брання, про дім і гостинність

Особливо гарним родом спільноти давання є гостинність. Що це значить просити когось у гості? Це означає, що хтось є „надворі", а ми приймаємо його в своє нутро, в свій „дім". Тоді він входить у наш дім, нашу кімнату, й є в нас внутрі. Бо правдива гостинність полягає на цьому, що гість почувається як дома. Він мусить одержати це, що він потребує: опіку, їдження й пиття, все добре, приправлене, чисте, в обильній кількості, на скільки на стільки стати. Але це ще не все. Можна когось впустити в хату, а він все ж таки має почуття, що він залишився на дворі. Його тіло є тільки в хаті, але не душа. Гостя мусимо теж духово прийняти. А це діється, коли ми дійсно з радістю приймаємо гостей. Гостей посилає нам Бог. Сказав же Господь: „Я був в дорозі і ви Мене прийняли!" Ми забули про цю правду. Раніш про неї пам'ятали. Коли ще не було ні залізниці, ні авт, коли кожний був зданий на другого, тоді люди живо відчували, що гість — це щось святе, що святим право гостинности. Тепер люди знають лише „відвідини", під час яких бавляться, або нудяться. Про внутрішню дію гостинности вже ніхто не знає. Кожний є чужий другому, кожний мусить сам собі радити. Але молодь знає, що вона до себе належить. Мандрування звільнило людину від гостинниці, від вигід модерного уряджнення. Спільне хотіння зв'язує. А передусім убогість наших днів наближує до себе людей. Знову людина простягає руку людині. Давня гостинність, святе право на неї і святий обов'язок мусять воскреснути, але й ми переживаємо це, яка вона гарна і глибока. „Гостей приймайте, як самого Христа", сказав св. Венедикт. Серця мусять знову відкритися цій заповіді.

Ми повинні приймати гостя не чуттєвими виявами, а щирою готовістю. Просто й радісно. Ми даємо йому, що маємо: страву, ліжко, приязне слово і кожну поміч, яку він потребує. І чим простіше, чим більш самозрозуміло, тим ліпше. Гість повинен почуватися як вдома. Ми не будемо йому докучати, але не залишимо його, коли він потребує нас і нашої помочі. Так як відвідувача — не тягнемо то тут, то там до всіх можливих річей, гідних бачення; він повинен почуватися вільним. Але ми не залишимо його самого, коли помітимо, що він бажав би товариства.

Це все приходить на думку щойно тоді, коли говоримо про гостинність.

Але є ще інший спосіб, як когось, що стоїть „на дворі" приймати в своє „нутро". Приязне привітання є вже таким прийняттям, хоч може на короткий тільки час. Це є дуже скорий вхід і дальше мандрування, але воно кріпить. Або розмова: брамою, крізь яку впускаємо гостя і — уважно його слухаємо і розуміємо. Він через хвилину починає почувати себе як вдома і відсвіжений йде дальше. З гостинністю цього роду може трапитися і так, що той, який ввійшов, не потребує вже виходити, що він може залишитися в довір'ї, у вірності находить назавжди свій дім. Це все є таке гарне і дає предчуття чогось високого. Чого варта гостинність — тільки той може оцінити, хто приходить із чужини. Він відчуває це блаженство, коли добрі, гостинні серця дають йому прибіжище. А чи ми всі не є мандрівниками? Принаймні ті, які не люблять сидіти за піччю? Усі, в яких живе прагнення вічної далеччини і гонить їх завжди далі, крізь темні ліси, крізь глибокі яри, аж на верхів'я? Вгору, на вічні висоти, де мешкає Бог, в мовчанці і безконечному світлі? Чи не є вони мандрівниками, які не мають постійного місця на землі? От бачте, це є основний змисл гостинности: що людина дає другій людині відпочинок під час великої мандрівки до вічного дому. Що дає їй на хвилину остою для душі, спокій, силу і довір'я: ми є товаришами в мандрівці і йдемо цим самим шляхом. Кожна гостинність є добра, в якій живе дещо з такої гостинности душі.

Щоб ми, однак, могли виявити гостинність, ми мусимо того, що стоїть назовні, на дворі, впровадити до середини, ми мусимо бути в спроможності дати йому притулок. Отже, ми мусимо самі його мати: тоді можемо сказати: „Йди до мене!"

Що ж належить до цього, щоб був „дім", притулок? Передусім деякі зовнішні обставини: щоб сіни і кімната були чисті, а кожний предмет стояв на своєму місці. Крім пильної праці повинно бути тихо; ніякої сварки, криків, тріскання дверима. Дім мусить сповнити спокій, навіть коли кожний зайнятий своєю працею, ніякої біганини, поспіху і крутанини. Але теж у кімнаті мусить щось бути, що робить її привітною; чи не пригадуєш собі наш лист про радість серця? Гарний образ на стіні; гарна скатертина на столі; пахуча китиця квітів; квітуча рослина на вікні. Ті, які приймають гостя повинні бути чисто вбрані. Це не значить, що вони мають бути новими. На вбранні може бути велика лата, або й більше. А коли хтось саме прибирав, чи мив посуд — то це виглядає цілком природньо. Але є добре, гість повинен це бачити. Це буде його радувати, бо він помітить, що тут не роблять ніяких особливих заходів і що він дійсно належить до родини. Але одежу мусимо тримати в порядку; ми не повинні дозволити, щоб хтось помітив якусь недбалість. Людина повинна бути чистою і тільки стільки бути запорошеною, скільки праця пороху на ній натрусить. Але коли праця скінчена і ми сідаємо до іншого столу, або в вигідному куточку, тоді до радісного обличчя і приязна одежа, що не виключає, що вона може бути проста й скромна. Але важніше, як це все є саме приязне обличчя; сердечне привітання, співчутливе запитання. А коли це все є тоді й найбідніша кімнатка стає привітною. Особливо це відноситься до дівчат і жінок. Це вони творять „дім" і це вже ми помітили з усього того, що дотепер було сказане. Жінка створює атмосферу затишку, тиші, тепла. Отже, вона мусить це зробити, щоб гість почував себе немов у спокійному затишку. Вона мусить крім діловости вчинити, щоб мир був у домі. Вона все мусить мати на оці, але без біганини в домі. Вона, хоча працює, мусить найти ще час присістися на якусь годинку до гостя і з ним вести розмову, або — і це є куди тяжче — мов-

чати. Чи знаєш глибокі слова Брентано: „ і мовчанка є в тобі, яку чується душею?" В такій мовчанці гість здоровіє душею. Але це не є легка справа, — це вже найвищі досягнення гостинности. Жінка мусить уміти створити атмосферу родинного дому, в якому почуваємося так добре, коли приходимо здалека, з надвору. Вона мусить відчути, чи він хотів би сам залишитися, чи навпаки прагне товариства; чи він прагне, щоб його питали, чи тільки спокійно прислухатися розмові; чи він хоче дістати ключі від дому і самітно проходжуватися, чи в товаристві. Вона мусить про все думати, але гість не повинен ніколи відчувати, що він є тягарем, що він порушує домашній порядок, бо тоді пропаде почуття затишку родинного дому.

Це є великі справи, чи не так? Як їх вивчаємо? Тільки, коли ми є дійсно гостинні, дійсно самовіддані. Щира доброта — це є душа гостинности. Правдиво гостинним може бути тільки той, хто є вільним для гостя. А вільним від чого? Від себе самого. Коли хтось тішиться гостем, бо він хоче послухати новин, тоді він пізніше тільки розчарується. Коли я хочу, щоб мене бавили, тоді я не помічаю, що гість є втомлений. Коли я хочу „показати" йому свої речі, образи, книжки, кімнату, начиння, припаси, — тоді гість є пригнічений і з полегшенням відихає, коли позбудеться цієї хвальби. Коли хтось хоче насолоджуватися власною готовістю помочі, щохвилини прибігає, щось приносить, щось питає, тоді гість виносить враження немов би його кормили і провадили на паску і йому стає тісно. Треба бути вільним від себе самого: не хотіти себе розважати, себе показувати, себе почувати, не хотіти бути цікавим, влізливим. Треба бути вільним для гостя: цілком щиро нічого іншого не прагнути, тільки щоб йому було добре, і саме так, як йому це подобається. А коли відкриємо очі й вуха, серця, і слухаємо, тоді пізнаємо, що маємо чинити і як поступати. Коли не маємо завжди себе на думці, тоді знаходимо місце і для іншого: тоді можемо вважати на гостя, йому прислухатися, про нього роздумувати, його розуміти. А маємо самі турботи, або якісь тілесні терпіння, — тоді голову догори і приязне обличчя: це ж не є ніяка облуда. Мужньо промовчане терпіння стоїть за ввічливістю і робить її ще глибшою. Так, ти сам помічаєш, що тут можна ще багато, багато сказати. Але думай дальше сам.

Але ціла справа має ще й другий бік. Як мусить поводитися гість, щоб могла заіснувати правдива гостинність? Бо як ніяке гарне давання не може виявитися без гарного прийняття, так теж ніяка правдива гостина без правдивого гостювання. Правдиве гостювання це значить бути вдоволеним тим, що дають. Значить вміти тішитися; мати очі, які бачать і чуття, яке вміє вшанувати те, що приймаючі чинять.

Це означає мати такт, який знає, що можна, а що ні; який почуває, коли стаємо вже тягарем, який пізнає, чи господар має працю, чи мусить відійти. Це означає, що ми знаємо, коли належить прийти і відійти; що можна сказати, а що ні. Але теж як часто можемо приходити, бо людина має свій дім в першу чергу для себе самої. Але вже не одному знищили інші його особисте життя, які приходили, ставили вимоги брали і навіть думки не мали про те, що й гостинність мусить мати свої межі, коли вона не має перетворитися в тягар і знищення.

Усвідоми собі тепер сам, що належало б взяти до особливої уваги: в даванні і в бранні; в зовнішній й у внутрішній гостинності; супроти скупости, захланности, тиркотливости, вражливости, гордости; в привітанні, або прислухуванні. Обміркуй собі теж, що ми сказали про зовнішнє, про дім. Ми хочемо нашу кімнату так уладити, щоб вона була привітним притулком: чиста, мила, впорядкована, хоч би не знати як скромна. Ми самі хочемо бути такими, щоб бути в змозі завжди приймати інших: чисті й привітні. Не забудь увечорі запитати себе, — чи ти був собі вірним, а вранці утвердити себе в хотінні. А перед сном ще одна думка: „ Одною з найцінніших чеснот є давання.... брання.... гостинність... Так, вона є гарна... Завтра буду до неї готовитися... радо... зі щирого, радісного серця...."

До передумання: коли мусимо відмовити якомусь проханню. — Коли хтось не дає собі допомогти. — Коли просимо даремно. — Щедрість і марнотрата. — Коли можна не давати? — Ощадність. Скупість. — Передбачування. — Шкідливі наслідки необачного давання. — Покладатися на інших. — „Дякувати" і „платити." — Зачасто! Задовго! — Вміння в слушний час відійти. — Бути таким, щоб господар тішився, що знову прийдете...

З італійської мови переклав

М. Кушнір

ЗЕНОН Р. ВИННИЦЬКИЙ

До проблеми міжнародніх дій СУМ-у

Існування української національної спільноти на чужині має в собі теж багато позитивних елементів, які уможливлюють їй здійснювати завдання на шляху до осягнення найвищого ідеалу, а саме: здобуття та побудови суверенної держави, уряд якої буде виразником волі української нації. Вже побут українців на чужині є сам собою певною міжнародньою проблемою та уможливлює безпосередню зустріч компактної маси українців з вільними націями світу. Тому і втерлася в нас думка, що кожний українець на чужині є „амбасадором Воюючої України". Та не завжди вдається цю претенсійну думку виповнювати належним змістом.

Коли в 1891 р. українське студенство перший раз взяло участь на міжнародньому форумі, висилаючи свою делеґацію на Всеслав'янський Студентський Конґрес в Австрії, довелося ствердити, що українці, в сім'ї европейських народів, були як „гомо новус" (нова людина). Це не дивниця... 19 ст. в Европі — це час народжування модерних націй. 19-те століття застало Україну в стані жахливого поневолення, показником якого може бути хоча б сумної пам'яти „валуївський указ", що був одним з факторів, метою яких було стерти українську націю з лиця землі. Ніякий колоніяльний нарід в своїй історії ніколи не опинявся в такій ситуації, як український. Та українське державно-творче яд-

ро виявилось сильніше, ніж усі зазіхання московського імперіялізму.

Підсумовуючи сказане, стає ясним, що з уваги на брак відповідної поінформованости світової опінії про справи европейського Сходу, про справи України, українці розгорнули широку інформативну діяльність серед чужинців, завданням якої було не тільки видвигнення питання української держави, як проблеми, що має багато спільних зустрічних точок з рядом міжнародніх загальних справ, але що Українська Держава потрібна в Европі для того, щоб політичний лад Европи був кращий, тривкіший і корисніший, ніж досі. Треба визнати, що наші попередні ґенерації старалися поставити ці справи на висоті завдання.

Однак час вимагає від нас здати собі справу з того, що нашу працю на зовнішньому видтинку не вільно обмежувати лише до інформативної, чи пак, пропаґандивної діяльности. Якщо навіть ми в цьому користуємося всіма модерними засобами інформації: радіо, кіно, маніфестації, преса, публікації і т. п. Все це необхідна першочергова і важлива ділянка в цілості завдань. Наказом теперішньої хвилини для нас є включення українського світу в практичне міжнародне життя, знайдення тривких місць для ефективної дії на міжнародньому відтинку.

З уваги на реальний існуючий політичний стан світу, це завдання, здається, не легке до здійснення. Суто політичні моменти грають в кожній ділянці світового життя вирішальну ролю. Їх оформлюють не сентименти, але тверда логіка і холодна обрахованість. Тому, наприклад, дії українського екзильного уряду, який не визнаний західніми світовими потугами, до певної міри обмежені, бо він не визнаний рівнорядним партнером.

У висліді реальної дійсности тягар відповідальности за успішні дії на зовнішньому відтинку переходить на ті діючі українські організації, які характером своєї діяльности є паритетні до подібних організацій державних народів, бо цей характер зумовлює можливість знайти з ними спільну мову. Трактуючи справи під таким кутом, стає ясно, що точка тяжіння пересувається на український науковий світ. Спільна наукова праця, розв'язка наукових проблем, сама наука, як така, є тим помостом, який безумовно відкриває можливості практичної, ділової, послідовної співпраці українців в міжнародньому науковому житті. Удосконалення праці і дій нашого наукового світу в тому напрямі є нашою життєвою необхідністю. Бо, як довго з катедр західніх університетів не будуть, на підставі українських визначних наукових творів чужими мовами, гриміли слова про конечність існування суверенної української держави в ім'я закону про „самовизначення націй" та стабілізації відносин в Европі і в усьому світі, — так довго в науці всесвітньої історії буде панівна „російська" історична школа, так довго всі наші дії на зовнішньому відтинку залишаться без належного фундаменту.

Спільнота університетської лавки, студій, студентських проблем теж відкриває перед українським організованим студентством одну з небагатьох ділянок, де є повні дані офіційно ввести український світ в міжнародне життя. ЦЕСУС характером свого існування і дії є повновартісний, рівнорядний партнер для національних студентських союзів державних народів. Студентського сектору не вільно нам ніколи не дооцінювати. Коли в англосакських країнах політик бажає зайняти становище до сучасних актуальних справ, він вибирає часто форум університету. Ґенерал Маршал вперше висунув основу концепції плану з його прізвищем саме перед студентством одного коледжу в Міссурі. Для людини з визначним становищем і славою немає труднощів подавати свої погляди до прилюдного відома. Партійні конференції, інтерв'ю, публікації в пресі — це одні з незчисленних нагод. Однак студентська авдиторія саме тому ціниться, що промовець числиться тут з зацікавленням і певною політичною зрілістю слухачів, та тому, що, абстрагуючи від студентського ентузіязму в оплескуванні, — з меншою мірою існує небезпека, що відгук буде зумовлений партійним догматизмом чи оспалим реаґуванням на справи, які хочеться більш чи менш радо почути. Промова даного політика перед студентством не є звернена лише до присутніх на залі студентів, при чому промовець знає, що між ними сидять теж майбутні політики, але теж і на адресу всіх партійних приятелів і противників. При тій нагоді годиться з жалем ствердити, як рідко українські політики наслідують приклади своїх англосакських колеґ.

Спільнота всесвітніх пластових ідей дає також Союзові Українських Пластунів великі можливості успішної дії на міжнародньому полі. Чимало визначних людей сучасної світової політики — це бувші пластуни. Міжнародні пластові імпрези зближують молодих людей різних націй та служать наладнанню особистих контактів, яких не вільно ніколи переривати. Коли ж існує в нашому громадянстві крім політичного ще й конфесійне зрізничкування, то хай буде з цього у внутрішньому житті нашої національної спільноти менше заколоту, а більше користи хоч би в праці на зовнішньому відтинку. Ту невиладувану енергію, яка веде часто-густо до внутрішнього неладу, слід було б хоч частинно використовувати на конструктивну працю на міжнародньому форумі. Але пригляньмося на цей мінятюрний образ. Існує в Женеві „Світова Федерація Християнських Студентів", що об'єднує протестанських і православних студентів світу. В цій федерації є представники „великорусских, малорусских і белорусских студентов", а українці на жаль і до нині не наладнали ще співпраці з цією федерацією. Загальна школа для нас цілком самозрозуміла.

Спільнота юних літ, проблем молодої ґенерації, відкриває теж колосальні можливості практичної дії для Спілки Української Молоді, на те, щоб українську молодь під сучасну пору ввести в офіційне життя світової молоді. Можливості української організованої молоді під тим оглядом куди кращі, як напр., українського студентства. Світовий студентський рух стоїть в своїй офіційній формі в тіні Кремля. „Міжнародній Студентський Союз" (ІЮС), який став цілком студентським комінформом, репрезентує, на жаль, і далі світовий студентський рух в ОН.

Світова молодь виявилася більш відпорною супроти отруйних впливів комунізму, ніж світове студентство, яке нераз до багатьох проблем підходить занадто „академічно". В листопаді 1945 р. в Лондоні відбулась Світова Конференція Молоді, на якій була заступлена молодь з робітничих синдикатів, спортових товариств, організацій резистансу

та високих шкіл. У висліді згаданої конференції засновано т. зв. „Світову Федерацію Демократичної Молоді", якої осідок є зараз в Парижі, та яка стала незабаром черпати інструкції своєї діяльности... з Москви. Як тільки Тіто зневірився Сталінові викинено з членів тієї „демократичної федерації" — „Союз Народньої Молоді Югославії". Це один з моментів, який довів до того, що вільна від тягару „марксистсько-сталінського вчення" молодь світу заснувала в 1948 році „Світову Ассамблею Молоді", екзекутивний осідок якої є в Брюсселі.

Участь української організованої молоді в світовому русі молоді мусить стати ударним завданням ЦК СУМ'у. Зваживши, що Спілка Української Молоді до сьогодні лиш спорадично звертала увагу на міжнародню співпрацю молоді світу, є необхідність старанно здійснювати випрацьований плян систематичної послідовної дії. Було б помилкою зачинати працю на міжнародньому полі від старань про включення СУМ'у в члени Світової Ассамблеї Молоді, тому, що СУМ, як такий, покищо мало відомий в орбіті організованого світового життя молоді. Було б теж помилкою стартувати від створення ще однієї, нової організації, яка об'єднувала б союзи молоді тих національних спільнот, доля яких кинула на чужину. Бо така організація відсунула б українську молодь і практично, і формально від можливости безпосередньої дії, безпосереднього контакту та співпраці.

Наладнання контакту і співпраці з міжнародніми організаціями молоді, а також з національними союзами молоді як державних, так і поневолених Москвою націй, вимагає або постійного безпосереднього особистого контакту представників СУМ'у з відповідальними представниками чужинецьких союзів, або постійного кореспонденційного зв'язку. Кореспонденційний чи особистий контакт, який в першій фазі може мати навіть не діловий, а чисто особливий характер, служитиме надалі для обміну думок, інформації, пресових видань, якими СУМ здобуде передусім ім'я на міжнародньому відтинку та довір'я чужинців супроти дій СУМ'у. Участь представників СУМ'у в міжнародніх з'їздах, зустрічах, конференціях, конґресах молоді, як представників молоді України, навіть хоча б у формі офіційних спостерігачів, буде не тільки радісним моментами в тяжкій систематичній послідовній праці, яка абсорбуватиме час і енергію, але місцем для перегляду здобутих осягів та проробленої праці.

Участь української молоді в міжнародніх вакаційних таборах праці, відпочинкових оселях, вишкільних фахових таборах та інших улаштуваннях, які між іншим щорічно організовує також і відділ для справ молоді при ЮНЕСКО, — дасть змогу ближчого пізнання психіки та ментальности інших народів, поширить коло зацікавлень нашої молоді, прищіпить і закріпить дух толерантности, взаємної терпимости та любови ближнього, — тих елементів, яких часто-густо бракує в українському громадянстві. Шанування думки людини іншої однонаціональної організації, жертовности, але й точности та почуття відповідальности за слова й дії — це ті фактори, що їх систематичною працею на міжнародньому відтинку слід завжди прищіплювати українській молоді.

Праця СУМ'у, як виховної і дієвої організації молоді, на міжнародньому відтинку ховає в собі всі потрібні виховні вимоги. Праця на зовнішньому відтинку стає тим способом теж і внутрішньо-виховною школою, а разом підготовкою кадрів державного будівництва.

У висліді дій на зовнішньому форумі виявиться необхідність існування в СУМ'і „тресту мозгів" та рук до відданого виконування технічної праці з належним знанням і ентузіязмом. Ці дії будуть методом вирощування повновартісних одиниць.

Зваживши, що від 500 літ від часів Макіявелі, мірилом, що в політиці і історії грає вирішну ролю є — успіх, мусимо закусивши зуби ствердити, що в часах наших визвольних змагань ми не діждались нашого Вашінґтона. Тому вирощування високовартісних одиниць повинно сьогодні грати домінуючу ролю в нашій загально-громадській персональній політиці. А праця на зовнішньому відтинку завжди дасть можність оцінки моральних і інтелектуальних вартостей людини.

Поміщування статтей молодих українських авторів на українські та східньо-европейські теми в чужинецьких органах молоді, як також власні інформативні, періодичні, гарно оформлені, з належним підходом написані видання чужими мовами, — защеплять в серці кожного юного читача знання і симпатії до України.

Праця на зовнішньому відтинку повинна завести представників української молоді, до студійних камер радіовисильні в кожній країні, для того, щоб ЦК СУМ'у не тільки передав молоді Воюючої України відданий привіт, але щоб вістками про конструктивну працю української молоді на чужині підтримати молодь на Рідних Землях в її настановi перетривати часи большевицького лихоліття та в її боротьбі проти комуністичного окупанта.

Своєю співпрацею українська молодь повинна виявити польській молоді та молоді европейських і інших народів, що зазіхання деяких польських кіл до Лемківщини і Холмщини — це вияви непопулярного тепер шовінізму і імперіялізму та почуття некоректности і шкідливости таких польських постулятів вже тепер внести в підсвідомість молодої польської генерації; російській молоді також мусимо прищепити пізнання, що московські претенсії до Чернігова, Курська і Вороніжу — це такі перестарілі речі, як .... жадання, щоб Індія знову була англійською колонією.

Нове, широке коло систематичної дії не повинно лякати Вас, Молоді Друзі! Скомплектування людей для цієї праці та необхідних фінансів перетворить наші бажання і думки в чин.

Інтенсивна співпраця в міжнародньому житті, — це для нас не „люксус", **але наказ української рації стану.**

„З НАЙЧОРНІШОЇ ЗЕМЛІ ВИРОСТАЮТЬ НАЙКРАЩІ КВІТИ, А НАЙВИЩІ, НАЙСИЛЬНІШІ ДЕРЕВА ПНУТЬСЯ ДО НЕБА З ПОСЕРЕД СКЕЛЬ".

І. ГОЛЛЯНД

ҐРАФ РОБЕРТ Д'ҐАРКУР (Париж)

Сучасна французька молодь

Вищеназвана тема безмежно широка. Сьогодні вже існують цілі томи творів, написаних про теперішню французьку молодь. Тому я заторкну лише кілька характеристичних питань.

З-поміж рис, що характеризують теперішнє французьке покоління, слід звернути передусім увагу на його реалізм, у висліді чого слід ствердити його байдужість до політики. Нехіть до політичних справ серед молодого французького покоління — це справа, яка найбільше журить мужів мого віку. Моїм ровесникам доводиться пригадувати про їхню власну молодість, про ті пристрасні дискусії, які розпалювалися в колі родинної хати, в каварнях, університетських залях, дискусії про того чи іншого „лідера" тогочасної політики, про те завзяття, з яким відвідувано прилюдні збори, роблено вуличну метушню, яка нераз приводила до колотнечі з поліцією; далі — пригадувати про позривані плякати на міських мурах — усі ці строкаті образи студентських часів; пригадувати, щоб визнати віддаль між гарячкою вчорашніх та байдужністю сучасних днів.

Чи добре це, чи погано? Поступ це чи занепад? Ми не можемо давати осуд про вартість цього явища, ми будемо його лише змальовувати. Про існування такої дійсности, однак, не може бути сумнівів. Спосіб, яким сьогодні багато молодих людей читає пресу чи слухає радіо, та безмежна байдужість, з якою кидають вони зором на передові статті, щоб відразу точно простудіювати спортову сторінку, сторінку техніки (будова турбінового літака найновішого типу, величезної водної електростанції і т. п.), та спокійна безжурність, з якою слухаються радіопромови визначних політиків, прагнення зараз же знайти нову радіостанцію та послухати про найновіші сенсації дня чи модну джазову мельодію, — все це ознаки, які не дають сумніватися в правильність мого заложення.

Які ж причини зумовили таку політичну байдужість? Деякі з тих причин є особистого і безпосереднього характеру. Останніми роками у Франції часто змінювалось багато урядів. Відбувалося надмірно багато всенародніх голосувань. Кожний француз останніми часами надто часто був запитуваний про його думку. Вплив тих вимог, що приходили за короткий час, ослабив охоту до активної участи серед більшости виборців.

До окремих причин належать ще інші, загальніші та глибші. Молодий француз відвертається від політики тому, що в нього часто бракує пошани до того, хто робить цю політику, і тому, що він вважає за життьову необхідність принцип обдарувати даного політика повагою лише тоді, коли цей політик сам її зберігає.

До основних причин політичної байдужости молодого французького покоління належить і ще один момент. Молодий француз живе в епосі руху і темпа, а в цій політиці, яку роблять завжди ті самі мужі і яка подібна до дефіляди тих самих статистів на арені, він бачить своїми очима отупіння, склерози.

До характеристики теперішньої французької молоді належить ще одна прикмета: почуття непевности. Небезпеки і проби, які довелося їй пережити, загальна загроза, яка сьогодня висить над усім світом, викликали в психіці молодого француза зневіру. Тіні були завеликі. Багато молодих французів втратило довір'я до життя. В наслідок цього одні замикали себе перед життям, інші кидались гарячково зловити те, що завтра вже могло втекти.

З почуттям життєвої непевности іде впарі ще один момент, а саме: втрата змислу нагромаджування вартостей і цінностей у всіх їхніх формах, не тільки у фінансовому розумінні. Приповідка про славну французьку вовняну панчоху належить до історії.

Послухаймо думку одного педагога, який говорить про ствердження, що його роблять виховники теперішньої французької молоді: „Спрагнена і нетерпелива, вона знає зло, яке ховається в швидкості; немає розуміння для систематичности. Вона хоче осягнути мету, ще перед стартом, хоче мати успіх, не вклавши належної праці... У великих справах, наприклад, складання пляну про фахове майбутнє, а також в дрібничках, як опрацювання шкільних задач, які нас обурюють, — при всьому виявлено байдужість супроти коректної, точної і елеґантної форми".

Не можна забагато дивуватись усім тим проявам, тим ваганням почуття справности і тому захитанню внутрішньої рівноваги, з уваги на ті всі переживання, які довелось перенести французькій молоді на власній шкурі. У вирішнім віці кристалізації характеру цій молоді великою мірою забракло всіх передумов порядку, безпеки, стабільности, які для органічного росту внутрішніх вартостей молодої людини безумовно необхідні.

Щоб розуміти теперішній стан, мусимо собі здати справу з того всього, що важило на тих юнаках, які в 1940 р. мали від 8 до 15-ти років життя; що важило на ніжних і податливих на кожний вплив дитячих роках і роках першої свідомої молодости.

Дитячі роки — це немов би джерело, в якому вже раз скаламучену прозорість не можна так швидко відновити. Один визначний письменник називає 14-21 рік життя „кліматом всіх чортівських можливостей". Подумаймо про роки 1940-45, про їхню нечувану нищівну силу, яка черпала свої моменти з сполуки всіх матеріяльних і моральних факторів неладу; тому не можна надто гостро осуджувати теперішню молодь, щоб не стати фарисеєм. Коли хочемо повністю зрозуміти певні характерні браки і деякі аспекти внутрішнього захитання рівноваги сучасної французької молоді, мусимо розглянути ще одну причину: фізіологічний фактор. У вирішному віці дорослання ця молодь не мала належних моральних чи матеріяльних умов для формування свого характеру і свого тіла, яка перебувала в стадії розвитку. Їй бракувало моральних і матеріяльних кальорій. Обмеження харчів під час німецької окупації мали абсолютно шкідливий вплив на фізичну і духову структуру молоді в час їхнього фізичного розвитку.

Все це і весь той тягар і ту нищівну силу минулих воєнних років мусимо собі відтворити в пам'яті, щоб дати справедливий образ сучасного мо-

лодого французького покоління. Ми не агітуємо за неї; ми лише перерахували ряд доконаних фактів.

Не можна забути про релігійну ділянку в цілісному житті теперішньої французької молоді. Теж і в релігійному житті нашої молоді вичувається ця нотка твердости, яку я з таким натиском підкреслював. Їхнє християнство є тепер сильніше, більш мужеське, вільне від сентименту, менше звичаєве, ніж в моїй ґенерації. Живий християнізм, а не традиційний.

Я схарактеризував французьку молодь. Чи я говорив лише про неї? Чи не можна основні її риси пристосувати до характеристики всієї сучасної європейської молоді? Той реалізм (з своєю твердістю і мужескістю), те знецінення гуманізму, та жадоба жити життям повним темпу, бо бракує ґарантії, що можна безпечно жити, та байдужість до політики, — чи всі ці ознаки не характеризують також і інших?

Однак, чим більше студіюємо можливості повороту почуття довір'я до життя серед нашої молоді, тим скорше приходимо до переконання, що всі потрібні до цього передумови не є нам питомі; тим більше нам присвічує думка про моральну спільноту Европи.

Так само, як мир, так і доля европейської молоді неподільна. Переклав з французького

З. Підгіряк

ПЕТРО КІЗКО

Одна хвилина

(Образок з підсовєтського життя молодої українки)

Чорнокоса, з темнокарими очима, з рівними немов вирізьбленими мистцем, рисами обличчя дівчина стала перед енкаведистом віч-на-віч. Вона сама не зчулась, як опинилася тут, як її провів коридором дижурний, як вона, піднявши голову вперед, дивлячись у вічі страхові, різким кроком переступила поріг і стала в кімнаті начальника нквд.

— Я сама прийшла до вас, бо неможу більше зносити цих мук! Совєтська влада сказала, що діти за батьків не відповідають. А що ви зробили зі мною? Після звільнення мене й повернення від батьків з Сибіру, я не можу дома знайти собі притулку. Мене звідусіль женуть з роботи, скрізь цькують, переслідують, як безпутню дівчину-безбатченка. Я стала ось такою, як є перед вами: в одній розхристаній суконці, простоволоса, боса... Робіть, що хочете зі мною, розстріляйте, але не мучте мене!

Дівчина стояла бліда, немов статуя. Її широкі темнокарі очі пойнялися сумом, як весняний ранок хмарою. Витончені тонкі вуста зімкнулись, немов у передгроззя дві пелюстки жоржинового квіту. Стояла, немов укопана, мов кам'яна. Сказала: „Розстріляйте!" — і не боялась того слова, бо відчай сильніший був за нього, сильніше над усе постало перед нею „жити або вмерти".

— Розстріляйте!

Гарні, милі очі просили смерти.

Енкаведист висунув шухляду стола, поп'явся туди рукою й витяг бравнінґ. Розбезпечивши, цівкою наставив просто в чоло дівчини.

Перед нею на мить замість постаті енкаведиста постав образ Сибіру: сніги, болота, трясовиння, ліси. Ходить тайгою в скорботі заплакана мати, руки, мов крила, до неба здіймає, й падає кволо, безсило на землю.

— Ой, донечко-доню, серце моє бідолашне!

Стоїть, мов заклята, похмура тайга.

Б'ється у тузі огорена мати. Очі за кожною тінню шукають: „Може десь доня блукає?"

Потім зникає тайга. Білі акації квітнуть над вікнами хати. Мати стоїть на порозі й гукає, всміхнувшись до неї:

— Ти ж бо сходила багато сьогодні. Спати б пора тобі, доню...

Пестить, цілує і горне до себе. Тепло при серці у рідної мами. Та ось спадає з акацій квітіння, мов сльози. Погнали її до Сибіру з батьками. Чорне стоїть мряковиння над нею і чути в нім голос тужливий, мов чайка квиління:

— Ой, донечко-доню, серце моє бідолашне!..

Так проходить хвилина. Енкаведист тримає пістолю просто чола дівчини й нестріляє. Дівчина кричить в обличчя енкаведистові:

— Чому ж не стріляєте? Скажіть!

Енкаведист опускає бравнінґ і сміється:

— Разстрелять, гражданка, ми всегда успеєм... А теперь беріте вот єту бумажку і пропуск і ідіте обратно работать на старое место. О том, что здесь било, нікаму ні слова.

Дівчина повільно, немов крізь сон, бере „бумажку і пропуск" і йде з кімнати, спускаючись по східцях вниз. І хоч вона йшла з врученою перепусткою на волю, їй здавалось, що за цими ось східцями і за цим будинком вона зустріне інші східці і інші будинки НКВД, і що не вийти їй з цього пекельного лябіринту ніколи, поки її земля обсаджена такими от будинками.

АНДРІЙ ГАРАСЕВИЧ

* * *

Колише вітер сонні трави
І котить в даль глухі пісні,
В зеленім присмерку гущавин
Згоряють вересня вогні.

Чорніє гілля, Сиві шати
Звивають срібні павуки.
В таємній тиші, доктор дятель
Карбує місяці й роки.

В таємній тиші іскрять роси.
Так скоро спалахне пожар,
І ліс співає — осінь, осінь —
І пильно слуха натовп хмар,

Як над суворим осокором,
Що листя в простір розгубив,
Невпинно пророкує ворон
Зловіще слово ворожби.

ОЛЬГА КМІТЬ

Він і мій син

I

... — Мамо, — запитав мене Володимир, мій син, — а ти його бачила? Знала?

А я мовчки дивлюся у двір і здається мені — плачуть шиби, сумує в мряковинні чуже піднебесся.

Я дивлюся у двір. На щоглі напівспущений прапор і краплі чужого дощу по зморшках блакитного-жовтого й б'ються об камінь чужий, мов рідні сльози... мої, мого сина, дочки...

— Мамо! (мій син торкнувся моєї руки). А ти його знала? (питає).

Я беру мого сина на руки, притискаю до себе і шепчу: — Знала, мій сину, знала.

— А бачила?

Я дивлюсь крізь заплакані шиби на двір, що розлігся великим білим майданом.

Нікого ніде. Мряковиння густе та чорні стрічки асфальтових доріг, та березневе густе надвечір'я, та сніг постарілий, та ще десь ніби далеко-далеко (а це ось тут поруч в сусіднім бараці) дзвонить дзвоник тихенько.

— А ми підемо до церкви, мій сину? (питаю). Сьогодні ж Вечірня відправа! — Раптом мій син охопив мою шию руками й обличчям припав до моєї щоки.

Я відчула вологу теплинь і почула загальмований плач мого сина.

— Ти чого, Володимире, сину, чого!

— За що його вбили? Защо? — запитав Володимир і я відчувала, як пройнятий спазмом, ридав на руках моїх син.

Я дивилася в густе мряковиння чуже, а по шиї моїй котилися синові рідні сльози, а у вухах моїх сумно, так сумно дзвенів дзвоник вечірній, що кликав мене молитися за завтрішній Ранок.

А Володимир шептав (уже не питав), а шептав: — За що його вбили? За що?

Я схилила свою голову до синових очей і, цілуючи їх, говорила йому: — Його вбили за Ранок, мій сину. За твій і за мій, і за всіх. Він ранок наблизити хотів!..

II

Пізня березнева ніч. Син і дочка дихають рівно, спокійно. Я дивлюся на обличчя дітей. Нічне світло, закутане в серпанок едвабу, червонить щічки дітей і кутом відбивається на Святому Розп'ятті Христа. Я дивлюсь на дітей, а шепчу до Христа: „Боже, молю. Не допусти до розлуки. Продовжи життя до днів їх дорослости. Не осироти їх, Боже, а мене не обездіть!" Я цілую сплячу доньку. Вона усміхається і, підклавши долоню під щічку, в калачик зігнувшись, знов дихає рівно, спокійно... Я до сина. Я ще не поцілувала. Я ще не торкнула обличчя його. Я лиш теплом свого подиху війнула на нього, а він вмить відімкнув свої очі мої, не усміхнений — зосереджений.

— Спи, Володимире, спи! Чого ти?

— Мамо, мені снився Юрій Шухевич. Ніби...

— Я перебила йому: — Не Юрій, синку, а Роман — Чупринка Тарас...

— Ні, мамо (син піднісся і сів), мені снився його син. Отой син, що його забрали до „сирітського дому" від батька живого. Забрали тоді, коли матір його до Сибіру зсилали...

Замовк і голівку повернув до стіни — у той кут, де Розп'яття. А до мене промовив: — Мамо, мамо, давай молитися разом, щоб Бог допоміг Юрію вирватися з клятих лебет „сирітського дому". Давайте молитися, мамо!..

Мій син повернувсь до Розп'яття, склав руки побожно і шепотів...

— Молю Тебе, Боже! Вирви слугу твого Юрія із лебет московських катів, допомагай йому й охороняй його в ім'я його батька Великого, в ім'я його вірного служіння Тобі й Україні...

Я слухала молитву дитячу і щиру, і чула, як до горла мого (від серця) підіймалися сльози солоні. А ще почувала, як в устах моїх твориться, невідома і незнана мені, моя власна молитва.

Я дивлюся на сина мого Володимира і мені він здається великим, дорослим.

Я дивлюсь на кімнату мою і не пізнаю. Вона не моя. Вона не в Баварії, а десь у далекім Сибірі. А сама я ніби не я, мати Володимира, а ота страдальниця мати Чупринки... І я стаю на коліна й читаю до Розп'ятого Бога мого молитву: — Боже! Боже, зроби так, щоб мій син Володимир був сильний так, як той, що упав у боротьбі в Білогорщі. Щоб любив він правду Твою, більше, як любить мене, щоб любов ця була (як і в того, що впав у Білогорщі) сильніша смерти самої. Щоб і його, як і Того, ніщо б не могло звести з шляху боротьби за цю правду: не муки мої, не страждання дітей...

Я знаю, про що б я просила Всевишнього, коли б не почула, як мій син (Володимир) припав щокою до моєї щоки й говорив:

— Помолися, мамо, ще й за сестричку Юрія. За ту сестричку, що її взяла „перевиховати" комуністка-учителька...

Але я вже молитись більш не могла.

— Я вже помолилася, — сказала я синові. — Тепер будемо спати.

Мій син за хвилину вже спав, а я, спершись на лікоть, дивилась на нього і бачила, як на щічках його пломеніла рожевість, а на устах, ніби сонячний зайчик, горіла усмішка.

Сестра його поруч спить безтурботно і сниться їй певно нечемна лялька „Оленка", а може подруга Оксана, а може їй сниться і брат Володимир, а може і все разом. А ранком, прокинувшись... (почне соловейком співати свої сни і знову, напевно, як завжди, кинеться до нечемної ляльки „Оленки" і буде питати: — Чи вночі її не бив Володимир...) Я дивлюся на дочку: її сон, як і життя, безтурботний, і пройдуть роки і... Мої замикаються очі. Я почуваю, як тіло моє мурашиться холодом. — А що, як колись і її, як Наталку Шухевич за брата Романа, засудять на п'ятнадцять років тюрми? А що, як і їй, за брата Володимира, доведеться іти на московські хресні муки?

У мене стискаються груди. А серцю стає тісно. Так тісно... Я зриваюся з ліжка й біжу до вікна.

Мжичкою кропляться шиби й шепочуть скляним шепотом про березневі сибірські морози, про сніги і замети (це їх відголоси прилітають сюди на За-

хід далекий і б'ються у вікна, і стелються по асфальту сніжистим дощем).

Я дивлюсь у вікно і мені стає страшно. Я почуваю в собі невідкличне бажання — лягти до теплого ліжка й окутатися з головою, замкнути очі і грітися... грітися... забувши про все.

І вже коли я лягала між дітей і відчула в собі давній спокій, відчула родинне тепло, я пригадала недавню молитву свою до Розп'ятого, і мені стало соромно самої себе. Соромно за слова, що їх я звертала до Розп'ятого Бога і соромно стало дивитись на образ Його Пресвятий, бо я зрозуміла: я нездатна бути матір'ю такою, якою є мати Романа Шухевича.

Не всім матерям дано піднестися в любові своїй понад любов до власних дітей. Не всім матерям дано відчувати щастя у власних стражданнях, велику любов до народу і правди його, у власному синові — Не всім!

— Не всім!

III

Теплий ранок березневий. Діти мої, немов пташенята, щасливі. Підніжжя гір димляться туманами, а з-за їх верховин сяє сонце гаряче й іскрами скаче проміння по ланах снігових — між проваллями гір. Дочка взяла ляльку „Оленку" й побігла дивитися, як „ізза гір іде в гості до нас українська весна" (це так їй сказав її брат Володимир), а син мій майструє човен і підніс собі пісню мугиче.

Я слів пісні не чую, але наспів її мені надто знайомий.

— Володимире (питаю), як зветься ця пісня?

— Яка?

— Та ця, що ти ось щойно співав? —

— А це та, що співали її на Академії вчора: „Коли Ви вмирали, Вам дзвони не грали". (Замовк). Поклав човник на столі, підійшов до мене й промовив благаючи:

— Мамо, напиши до всіх редакцій, напиши всім письменникам і поетам, хай опишуть життя Тараса Чупринки, хай опишуть життя його сина Юрія, сестри його, жінки і всіх його друзів. А ти тоді, тоді купиш мені ці книжки і я буду читати тобі і собі, і сестричці. Напиши! Напишеш?..

В. ДЕРЖАВИН

Лицар духа

Юрій Клен (Освальд Бурґгардт, народ. 29-го вересня 1891 р. в селі Сербівці на Поділлі, в родині німецького походження, проте щільно пов'язаній ще перед революцією з українським життям) поєднує своєю світлою постаттю дві епохи українського національно-визвольного чину і цілим своїм життям та діяльністю свідчить про його безперервну й неподільну єдність. За 20-тих років він — один із „ґрона п'ятірного нездоланих співців" як назвав поет Михайло Драй-Хмара літературну групу київських поетів-неоклясиків, найблискучіше репрезентованих в українському письменстві іменами Миколи Зерова, Максима Рильського, Павла Филиповича. Героїчна духова боротьба київських неоклясиків за створення національно-ідейної і мистецьки повновартісної — найвищого европейського рівня — української поезії, проти ідеологічного тиску большевицького марксизму, проти московського не лише політичного, а й духового ярма, проти т. зв. „пролетарського" (насправді ж із Москви організованого та керованого) світогляду, що заперечує, з метою розкладу та денаціоналізації, всі правдиві ідеали й вартості людини — та нерівна боротьба скінчилась фізичним винищенням Зерова, Филиповича, Драй-Хмари, що потрапили 1935, р. до Соловків (Драй-Хмара до Колими в Східньому Сибірі), де поза всяким сумнівом давно вже загинули, невідомо де і як саме. Рильський заломився перед загрозами червоного терору, і, перетворившись, вслід за П. Тичиною, на офіційного славословця московського комунізму, втратив, подібно до Тичини, не лише національну й людську гідність, а й поетичний хист. Сам лише Ю. Клен (натоді ще О. Бурґгардт), що працював, головним чином, як поет-перекладач і редактор і майже зовсім не друкував власних віршів, зміг добитись виїзду за кордон (1931), щоб на еміграції поновити боротьбу за українську національну духовість і українське мистецтво слова в іншому середовищі, проте з іще більшим надхненням і саможертовним завзяттям.

На чужині О. Бурґгардт багато творить, як літературознавець-славіст і як літературний критик (а за останніх років і як прозаїк-белетрист та мемуарист), але насамперед — під новим літературним ім'ям, як поет національно-визвольного чину — **Юрій Клен.** В щільній співпраці з письменниками-націоналістами т. зв. празької школи, що групувались навколо „Вістника" керованого др. Дм. Донцовим (славетна вістниківська „Квадрига" — Є. Маланюк, О. Ольжич, М. Чирський, У. Самчук — а також О. Теліга та інші), Ю. Клен осягає за тих років мистецьких вершин поетичного розквіту. В поемі „Прокляті роки" (1938) він бичує нелюдський терор і варварський вандалізм московського комунізму на Україні та ницу продажність його місцевих яничарів; в книзі ліричних віршів „Каравели" (1943) він визначає у високопоетичних образах величну історичну місію української нації і малює надхненні образи її славетної минувшини; в ґрандіозній історичній епопеї „Попіл імперії", що лишилась незакінченою (численні уривки з неї друкувались в українській еміґрантській періодиці 1946-1948 рр., але більша частина твору ще й досі не опублікована), він подає простору, просякнену мудрим ідеалізмом панораму героїчної і мученицької долі України на тлі европейської історії 1914-1945 рр. В боротьбі проти проявів матеріялізму і підсоветської ментальности об'єднує навколо себе чи не всі національно-свідомі й принципово ідеалістичні літературні сили української політичної еміґрації в Австрії й Німеччині, засновує й редаґує (в Зальцбурзі) найкращий з еміґрантських літературних журналів — „Літаври", — і нагло вмирає від випадкового запалення легенів, в Авґсбурзі, 30 жовтня

1947, виснажений невтомною літературною працею та майже безперервними подорожами,

В особі Юрія Клена українське письменство втратило не лише одного з своїх найбільших поетів, а й великого провидця, мислителя-націоналіста — з тих, що навіки лишають свій творчий відбиток у духовому житті Нації.

З ПОЕЗІЙ ЮРІЯ КЛЕНА

З ПОЕМИ „СУЗІР'Я"

Куди б ти не пішов — потужний вітер
Тобі несе сузіря рідні вслід,
І скрізь і завжди над тобою світить
Знайомих образів іскристий цвіт.

І де б ти не блукав, у кожнім краї
Той самий напинається намет.
О, скрізь під рідним небом спочиває
Жебрак, мандрівник, лицар і поет.

Серпень 1945.

(„Попіл імперій", част. І.,

С О Ф І Я

„Проектується знести храм св. Софії в Києві".

З газет

Тайни тисячоліття — в Софії стункій,
Що поблідла, але ще ясніше, ще вище
Виросла, як молитва, в блакить.

Є. МАЛАНЮК

Нехай твій дзвін заглушить літаки,
Нехай тебе знесуть і хай на місці
Що освятили літа і віки,
Поставлять пам'ятник добі нечистій.

Нехай змарнують чорний хмарочос
Там, де стоїш ти, біла й золотава,
О лілія струнка в намисті з рос,
Яку плекала мудрість Ярослава!

Нехай збере новітній печеніг
Смугляве злото з бань на кінську збрую
І скрізь полишить слід блюзнірських ніг:
Це лиш мара нам вибива гаптує,

Які триватимуть недовгий вік.
Коли спорудять зал з бетона й скла,
І електричний вихор зашаліє
Там, де священа сутінь залягла,

Й в дрімотнім сні спочила Візантія —
То знай: це все пройде без вороття.
Так само снились нам колись татари.
Тож знов чаклун якийсь навіяв чари,

І бачиш ти примари небуття.
Правдивий світ — не той, для ока зримий —
Крилами розтинаючись вогонь,
Гойдають тихо грізні серафими

На терезах своїх долонь.
Він, наче плід, важніє й дозріває,
Наллятий плином невідомих лон,
І темний сок, буруючи, співає,

Немов вино Господніх горон.
Колись усім об'явиться, як чудо,
Істота кожної з земних речей.
Настане день... світ спалахне й полуда

Тобі спаде з засліплених очей.
В священнім жасі, дивно скам'янілий,
— Немов хто в вічність відчинив вікно —
Побачиш ти у млі нестерпно білій

Все, все таким, як **справді** є воно:
Хрестом прорізавши завісу дима,
В красі, яку ніщо не сокрушить,
Свята Софія, ясна й незрушима,
Росте легендою в блакить.

Березень 1935

(„Каравели")

„В вірші „Софія" маємо потужний поетичний документ ідеологічного збагнення світу. Ідеальне існування нашої святині, на яке зложилися святість і духова значність тисячоліть помислів у ній і навколо неї, перевершило реальність її існування в камені і металі; поет близький до того, щоб сказати, що в цім ідеальнім існуванні Софії криються в неменшій мірі і потенції її кожночасного просвітленого існування матеріяльного, тоді як навіть руйнація храму, бувши ділом темних і злочинних ментальностей, мусить відійти в повне небуття". **Михайло Орест („Заповіти Юрія Клена")**

ЮРІЙ КЛЕН

В О Л О Д И М И Р

Пануючи над обширом ланів,
Він на горі, відлитий з бронзи, станув.
Під ним хвилюються моря каштанів,
А від Дніпра доносить вітер спів.
В плащі не одну бурю він зустрів.
Пливуть роки уривками туманів.
І ось гуде під шим аероплянів
Лихий пожар червоних прапорів.
Вдивляючись весною в дальній обрій
Щороку бачить князь: скресає лід.
І згадує, як по добі недобрій
Загинули, не полишивши слід,
І дикий печеніг, і люті обри.
І грає усміхом суворий вид.

1938. („Каравели").

З ПОЕМИ „СИНОВІ"

О сину мій, тобі на спину
Важкий тягар кладе Господь.
Пишайся ним: ти нині
Потвори йдеш збороть.
Твердий ти будеш і упертий,
Як струм води, що рік-у-рік
Довбає кремінь мертвий.
Згуби рокам тим лік.
Працюй. Клади на камінь камінь.
Як запахущий срібний крин,
Розквітне над віками
Твій подвиг і твій чин.

Березень 1943 („Каравели")

АНДРІЙ ЛИСТОК

Шевченко і романтизм

Немає на всьому земському просторі народу чи нації, який не мав би національного пантеону, як також пророків, лицарів, борців, героїв чи мучеників. Одні з них показують нації шлях до зреалізування найвищих ідеалів, інші гинуть, як мученики за їх зреалізування, а треті провадять націю на барикади, здаючи собі справу, що лише історичне минуле дає певному народові чи нації рацію буття і розвитку в майбутньому. Із цих великих і таких маркантних постатей формується комплекс певної духовости. „І чим вона більше зцементована, тим нація відпорніша, здібна до оборони, а навіть і наступу в обороні своєї культури та життєвих інтересів. І коли сьогодні говоримо про літературу, то виразно побачимо, що кожна нація в Европі чи світі має певну історичну постать, складає про неї легенди, пісні і тому подібне. В тій площині побачимо Шекспіра, Байрона в Англії, Сервантеса в Еспанії, Ґете в Німеччині, Віктора Гюго у Франції. Можна навести ще ряд таких історичних постатей, але, мабуть у світі не знайдеться жадної особи, що була б так оспівана і обожена, як український поет і мученик — Тарас Шевченко.

Було б недоцільним подавати біографічні дані цієї дуже заслуженої постаті для української духовости, натомість уважаємо за доцільне висвітлити, що його поява і його літературно-революційна діяльність випливала з органічности українських традицій та перебувала під впливом найкращого европейського літературного напрямку т. зв. романтизму. Так коротенько аналізуючи половину 19 ст., ми побачимо, що романтизм, який оформився в західній Европі, був реакцією проти конаючих залишків гуманізму, як також проти старих універсально-імперіяльних концепцій.

Романтизм, як найкраща европейська течія, зрушив зі сну націю і людину та збудив пошану і любов до рідної мови. Формуючись на німецькому ідеалізмі, а передусім ідеалізмі Канта та Фіхте, в основну його ліг спіритуалізм і містицизм, тому й недивно, що в европейській спільноті модерних часів більш релігійнішого явища не було. Завдаючи удар старим клясичним темам, романтизм шукає своєї рідної традиції в середньовіччі, а тому, що соціяльний устрій середньовіччя мав темні сторінки; романтизм проголошує культ неосвіченої людини. Так, славний французький романтик Віктор Гюго пише свій твір „Нотердам", що показує французькому народові шлях до середньовічної традиції.

Порівнюючи українського поета з европейськими романтичними постатями, варто б поставити запитання, чому саме серед українців так багато одиниць, які до романтизму ставляться з певним упередженням та недовір'ям заперечуючи той реальний факт, що наші твори поета Шевченка — це відбиток европейського романтизму. Невже ж хтось може спрощувати це поняття і думати лише про жупан і шаравари, адже ж це явища романтизму, це найкращі твори в літературі, музиці, скульптурі та малярстві Европи модерних часів, але, на привеликий жаль, між нами є люди, які з тим явищем соромляться виходити в Европу, тоді як соромитись романтизму — це значить зректися нашого найбільшого поета Шевченка, який цілковито дорівнює Гюгові, Гайне, Байронові, Пушкінові чи Міцкевичеві. Хто пригадав українській нації про її давно минуле? Хто перший поставив рідну мову поруч з іншими та ніс її у широкий світ? Чи може це сором для нас, що не моємо ані одного із поетів-романтиків, хто б так мужньо і жертовно боровся за волю свого народу і людини, як Шевченко? Починаючи від Чигирану аж до прославлення Січі, від домовини великого Хмеля до церкви Св. Софії, він вказував українським народнім масам, що це шлях, по якому ми йшли колись і мусимо йти у майбутньому. І хоч Віктор Гюго у „Знедолених" болів над долею суспільно скривджених, але чи хтонебудь з европейських поетів віддав слова такого повного жалю співчуття, як наш?

„А он де під тином опухла дитина голодна мре, а мати пшеницю на панцині жне". Не можна сумніватися, що перша половина 19 ст. — це час утопії, не абстракціонізму, а час найбільшого здійснення ідеалів, тому і не диво, що великий англійський поет Байрон умирає в Греції за волю грецького народу, як також не випадково, що цей великий поет присвячує поему нашому гетьманові Мазепі, маючи на увазі ідеал волелюбности. В житті нації бувають хвилини, коли одна історична постать визначає цілу епоху, та надає їй на довгі віки шлях національного, історичного маршу. Такі індивідуальности в розвитку кожної нації протягом певного часу національно сканонізовані, так само як постать Шевченка в українському народові. Порівнюючи постать російського романтика Пушкіна із Шевченком, за словами польського поета Юзефа Лободовського, Пушкін у творі „Євгеній Онегін" недвозначно зраджує Европу та духово схиляється до Азії. А зрада Европи першої половини 19 ст. — це зрада волі людини і нації, це відступ від індивідуальної моралі европейця і шлях до колективної моралі Азії. Чи можна порівнювати каторги і страждання нашого поета з

АНДРІЙ ГАРАСЕВИЧ

НАД МОРЕМ МІСТА СВИЩЕ ВІТЕР

Над морем міста свище вітер
І палить полум'ям пожеж.
Я хочу дні нові зустріти
На сірих сходах чорних веж.

Під мною простір полохливий
Туманну пущу відчиня,
І хтось — в застиглому пориві
Тримає вічности коня.

А я дивлюсь з далеких копул,
І бачать хмари і дахи,
Як присипає сивий попіл
Снігами віяні шляхи.

ідеалом свободи Пушкіна, Міцкевича і нших? Річ ясна, що серед української еміґрації є такі, що соромляться йти з Шевченком до Европи і в широкий світ. Їм краще імпонують Тичини, Хвильові, Рильські. Затьмарені блеском народніх Малахіїв, вони галасують: „творіть велику літературу і блискучу форму" і разом із тим оплювують усе національно здорове, що дотепер у літературі було створене, хоч у свідомості вони чудово здають собі справу, що їх ідеали — це ідеали занепалої Европи. Вони пропаґують молодих, власне, антиевропейських письменників чи філософів, які позбавляють европейську молодь від всяких життєвих стимулів, допомагають молоді бродити по духових багнах. А наша епоха вимагає твердих людей національного ідеалу, людей сильної і розумної волі, людей по світогляді й чині. До занепалої Европи будуть ґравітувати лише одинці, розкладені скептицизмом і розчаруванням, або ті дикі степові елементи, які намагаються завести українську молодь в прірву та зруйнувати ті залізні стовпи, що їх поставив Шевченко під органічність української традиції. Щоб берегти нашу молодь від нових деструктивних течій ми мусимо повернути до нашої старовини, до постаті поета, борця, генія і пророка, щоб для дальших змагань нашої нації ще раз із правдивого джерла нашої традиції зачерпнути те духове відсвіження, щоб скріпити ним наші сили в боротьбі з ворогами.

ПЕТРО КІЗКО

П с и

(Оповідання)

Він не бачив нічого. Він тільки чув, як за широкими вікнами великої хати хрипіла пісня. А ще чув, як над його головою гудів, як джміль, вітер і шумів шорсткою соломою. З тим вітром пробивався до стогу мороз і шукав його худе маленьке тіло. Здіймалася над селом хуртовина, скавучала, як пес, і бігла далі, у степи, яри та вибалки.

А за вікнами хрипіла пісня. Її тягли враз троє: Капітон Варламович Грижа з дружиною Світою та їх сусіда Сук. На широкому столі, що стояв посеред просторої кімнати, парували в тарілках пироги, рожевіли смажені сосики, гусятина й свинина, вилискували квашені помідори, так, наче б щойно з грядки зняті. Свіжі повнобокі яблука пахли серпнем. Серед усього цього Грижиного достатку чепурилися пляшки вина, горілки та вишневої настійки.

Пили й співали Грижа, Світа й Сук, чекаючи на гостей з району. Світа раз-у-раз позирала на вікно й казала:

— Мабуть, з дороги збилися. Там таке надворі!..

Спорожнивши другу пляшку, всі троє забули про гостей, старанно взявшися за гуску. Грижа крехнув й крутнувся на стільці:

— Ех, сволочі! Жаль скубе за серце...

— Заспокойся, Капітончику, — перебила Світа. — Тобі не можна хвилюватись, з таким серцем. Кинь їх, хай їм грець..

Всі знали Грижин біль. Як відступали німці, Капітон Варламович з Никодимом Суком та ще двома односельчанами кинулися були до склепу залишеної одежі. Були вже біля склепу, як несподівано землю стрясли страшезні вибухи. Двох уламками мін було розірвало, а склеп з одежею спалахнув і на очах у Грижі згорів. Хоч ледве в живих зостався тоді Грижа, але жаль за знищеним добром на все життя, мабуть, залишив свій слід. Скільки то добра додалося б у Грижиному домі!

— Ех, сволочі! Під самою ложечкою смокче...

Сук підсунув Грижі чарку:

— Ковтни, Капітоне, воно й смоктати перестане.

Перехилив, тільки в горлі булькнуло.

Світа біля Никодима звивалися, ніби ненароком тулячись грудьми до його плеча: „Ух, якби ти знав, Никодиме, що ти й досі у Світиному серці сидиш, як розпечений цвях!"

Капітон, запихаючись кутею з медом, не помічав того, та й на дідька воно йому здалося? Хіба може бути щось солодше ось за цей мед, або смачніше ось за цю гусячу печінку?

Не любила свого чоловіка й Світа. Жили, аби жити. Капітон мав багато інших жінок у селі, а Світа — чоловіків.

Сук раптом звівся з місця: у дворі загавкали пси. Світа попросила Сука сидіти, а сама вийшла з хати. На подвір'ї нікого не було, тільки вила худерлиця та гавкали пси. Світа відчинила хатні двері і впустила обох їх до хати.

— Таке надворі знялося, що й собаці ніде подітися. Нехай у хаті побудуть, зогріються трохи. Де вже тим гостям бути...

Грижа задоволено засвітив очима й потягся руками до псів.

—Мої хороші, мої бідні... Їсти хочете? Правда? О, звісно, ковбаски хочете.

І Капітон узяв з тарілки пару ковбасок і кинув псам. Ті жадібно кинулись на м'ясо. Очі псів горіли задоволенням. Сук потирав руки й сміявся:

— От псячина! Як і людина, любить їсти.

Грижа виліз з-за столу й присів до псів; він підсунув їм по пирогу, гладив їх рукою по спинах, тулячись своєю головою до їхніх, і на стіні ворушилися три тіні — дві псячих і Грижина логови...

— Мої хороші! — говорила Грижина логова до псячих.

— Мій гарний песику! — шепотіла Світа до Никодима, доки Грижа тішився з своїми друзями.

Але раптом з сіней долетіло якесь шарудіння, щось грюкнуло — упало відро. Грижа відірвався від псів, підвівся з підлоги і пішов до дверей. Пси попідводили вуха.

— Піди глянь, Світо! — повернувся Грижа.

— Мені страшно, Капітоне.

— Ох, темінь така там... Може б ви, Никодиме. Ви ж молодший...

— Господареві краще б...

Але вже нікому не треба було йти. Двері по-

вільно прохилилися й на порозі з'явився хлопець, років дванадцять. Він був босий і без кашкета, в довгих широких штанях, халоші яких волочилися по землі, а плечі прикривала подерта піджачина. Очі були холодні й каламутні, як і все його темнозелене обличчя. Але вони враз просвітліли, коли побачили на столі ковбаси, пироги і яблука. Його бліді уста беззвучно заворушилися.

Грижа підійшов до хлопця й, заклавши за спину руки, спитав:

— Ти чий будеш?

Хлопець мовчав, а його очі все дивилися на стіл. Він затрусився.

— Ти чий, питаю, будеш?

Дитина розтулила уста і ледве чутно проказала:

— Горбатенків...

— Горбатенків? Та це ж Юрко, Горбатенка Кузьми син! Чуєш, Світо? Того самого Кузьми, якого я ще перед війною до тюрми запакував. А, хай тобі!... Я думав настояща дитина. Іди, хлопче, куди твій батько пішов. Хай рід ваш увесь вигине — крикнув не дам. Іди...

Хлопець ніби й не чув Грижиних слів. Стояв, як кам'яний, дивився на заставлений їстивом стіл. Мовчки підійшли до дитини пси і стали лизати його босі ноги. Гегкий струмінь тепла від того лизання пішов по холодному зомореному тілу. Пси дивилися на хлопця повними жалю очима і все лизали.

І тоді кремезне Грижине тіло враз подалося вперед. Грижа схопив дитину за плечі:

— Іди з-перед моїх очей!..

При тих словах він відчинив двері й штовхнув хлопця в глибоку темінь.

Ще дужче затужила худерлиця, шарпаючи віконниці Капітонової хати, звідси долітала захриплена пісня...

ЮРІЙ КРУК

Над Ворсклою

(Репортаж)

Погідного серпневого ранку мій поїзд мчить безмежними степами України в Полтаву. Крізь вікно вагону бачу широкий степ, що мимоволі нагадується Ольжича:

„І тягне рве глибинами безмеж
Одкрите серце ненаситий простір".

Ось і „южний вокзал", висідаю та прямую в місто. А день такий соняшний, запашний, що кожний, хто живе, не може не радіти, хоч до радості в „це літо гроз" — далеко.

Проходжу через міст на Ворсклі, а перед моїми очима майоріє гарне заквітчане місто, як молода наречена.

Полтава! Як дорогий цей звук кожному українцеві. Скільки мрій у нашої молоді, щоб бути там, де завершувалася велика драма Мазепи й народу...

Полтава!.. Місто „трагедії", але й „місто поетів" — Котляревського, Мирного, Коваленка, Філянського, Плужника і багатьох інших.

Полтава — місто шведських могил, козацьких церков, тепер мала 80.000 мешканців. І коли хтось утікав від пилюги великих міст, від реву сирен, від фабричних димарів, то радість і вдоволення міг знайти в заквітчаній Полтаві, яка „дрімає серед зелені парків".

Йду „Южною вулицею"... До мене долітають звуки дешево сфабрикованої Дунаєвським „совєтської" пісеньки: „На работу чорную, на дела харошії вишел в степ донецкую парень маладой"...

Та пісня говорить про дійсність та про совєтську молодь, виховувану на „історичному матеріялізмі", з такими ідеалами, як „дєвушка", „гармошка", кіно й патефон.

Не зчувшись, спиняюсь в маленькому скверику, де ростуть високі берези, мов стрункі дівчата. Сідаю на хвилину, любуюся його красою, але треба йти далі. Думаю спершу поклонитись Котляревському. Приходжу під пам'ятник та стою кільканадцять хвилин у великому зворушенні. В думках, як на екрані, просовуються часи поета, коли була „тьма". „Енеїда" Котляревського, а потім голос Шевченка збудили приспаного велетня. Не помогли всякі укази та Валуєви, живого слова не скувати...

Пам'ятник з каменя, погруддя також. В підніжжі пам'ятника вирізьблені сцени з „Наталки Полтавки". Наталку зустрічає возний коли несе воду. На пам'ятку цитати поета: „Де згода в сімействі" — іншого царська Москва не дозволила. Є і з Шевченка: „Будеш, батьку, панувати, поки живуть люди..."

Перехожі дивляться на мене і здвигають раменами. Чому? Не знаю!

Йду головною вулицею, що називається „Жовтнева". Мене обступають малі „пацани", які чистять взуття і пропонують свої услуги. Хоч черевики маю чисті, даю заробити 9-тилітньому хлопцеві — 10 карбованців. Хлопців цих багато. Чути їхні вигуки: „Пан штіфель путцен", Ґіртель-путцен... Пан..."

Питаю перехожих, чи нема української книгарні. Нема. Але заходжу до німецької та купую газету. В дверях стоїть замазаний хлопчище і до мене: „Пан штіфель путцен". Відповідаю по-українськи. А цей поглянув на мене: „А це не пан" — і побіг.

Тут, при Жовтневій, Петрівський парк, в якому гамірно і весело, головно неділями.

Поблизу парку стоїть пам'ятник Т. Шевченка. Пам'ятник виконав київський арх. Кавалерідзе. В час большевицького відступу з міста його ушкоджено. Перед парком і пам'ятником стоїть великий будинок Полтавського Краєзнавчого Музею. Будинок в українському стилі, збудований ще перед тамтою війною. Збудувала його Земська Управа. Заходжу до музею, де мене приймають з правдивою українською щирістю. В першій залі бачу портрет гетьмана Хмельницького, а також Яреми Вишневецького. Далі — епоха шведських воєн: Мазепа, Карло XII, зброя, пушки. Є також

указ Катерини II про скасування Січі, різні святі книги з козацьких часів, чумацькі вози та інше.

На окрему увагу заслуговує заля Шевченка, де багато експонатів, зв'язаних з життям і творчістю поета. Цікавий відділ природничий. Та годі в цім короткім репортажі подати все багатство Полтавського Музею. А треба знати, що багато експонатів вивезли большевики. Кожний експонат нагадує минуле та додає віри на майбутнє.

Вийшовши з музею, прямую до „корпусного саду", де стоїть „пам'ятник слави", на знак перемоги Петра Великого над шведами й гетьманом Мазепою у 1709 році. Пам'ятник стоїть посередині саду й нагадує про нашу програну та закликає до помсти. Колись Петро I, а тепер Сталін на кістках засланих українців будував канали, та їхніми руками добував золото на Колимі.

На верху пам'ятника двоголовий царський орел. Большевики орла не скинули. Вони вірні наслідувачі політики колишніх царів.

На Архиєрейській вулиці оглядаю старовинну, козацьку церкву, збудовану з дерева в Ромнах та перевезано до Полтави. Це свідок козацького ренесансу. Що неділі відправляється в ній Богослуження українською мовою.

II

„Але вже в'ється порох над базаром
і синьоокий ранок мов засліп —
і закипить — я знаю незабаром
купівля й продаж — боротьба за хліб".

Всіх, хто знає про „Сорочинський ярмарок" певно зацікавлять полтавські базари. Вони відбувалися тричі в тиждень. Та ці ярмарки в дні заліза й сталі, жорстокої воєнної дійсности, скромніші за ярмарки, які описав Гоголь.

По боках стоять дядьки з підводами і продають: олію, сир, борошно, яблука, помідори, картоплю. Далі стоять перекупки. В них що захочете: цукерки, шоколяда, масло, сир, мед, сало, яйця, чай, молоко, вареники, пиріжки та інші „марципани". В другому ряді стоять люди на т. зв. „толкучці" та продають „барахло": сорочки, штани, одяги, чоботи, черевики і т. д. Люди продають все, щоб тільки роздобути дещо грошей і купити харчів. Ось один професор університету продає одяг, жінка одного редактора продає черевики, а вчителька свою суконку. Та мою увагу приковують два сліпі бандуристи. Співають думу про Мороза. „...За тобою, Морозеньку, вся Україна плаче"... А потім — „Ой горе тій чайці" ...Чайка квилить, просить вернути її абрані чаєнята...

Проходжу далі базаром і чую вигуки хлопців: „Ґерманськой сахарін... Сахарін... Сахарін... „Ґерманской сахарін", а інші „Махорка, махорка — покупайте граждане". Відходжу, а за мною несуться ці два монотонно-мляві слова „махорка, сахарін". — І так нагло зустрічаю за базаром свою знайому Галину...

— Ах, це Ви?

— Еге ж, це я, — відповідаю.

Розбалакалися. Довідуюся про всі новини, анекдоти, все так жваво і цікаво вона розказує, що непомітно пройшли ми чотири кілометри. Ось опинилися вже за містом, на Шведській могилі. Оглядаю свідка минулого — кількаметрокий пам'ятник шведам і питаю:

— А де пам'ятник Мазепи?..

— Нема. Та й не могло бути. Така наша дійсність...

Постояли ми, подумали, та вернулись в місто.

На мурах афіші Полтавського оперового театру. Грають „Марусю Богуславку". А в репертуарі є такі опери: „Кармен", „Мадам Батерфляй", „Маргарета" (уривок з „Фавста"). А недалеко театру пам'ятник М. Гоголеві — українцеві, що мав дві душі, хоч і любив Україну. В Полтаві жив ще другий такий українець, — Короленко, який писав російською мовою.

Ідемо далі містом, Галина розказує мені про церковні справи; каже, що донедавна молодь майже не ходила в церкву, хіба коли була „сватьба", то бігли дивитися, як „піп" даватиме шлюб — мов на кіно. А ось тепер побачите в церкві і кучеряву молодь. Моя співбесідниця переповідає мені розмову з комсомольцем, як лише німці прийшли. Він казав, що нічого йому не жалко, лише того, що не оженився за совєтів, бо тепер, каже, треба буде йти до попа... „А попи — це опіюм"...

Вечоріє. Червоно заходить сонце і останні проміння золотом відбиваються у водах Ворскли...

Йдемо на двірець. Треба їхати, а з Полтави шляхи розбігаються — на північ у Диканську, схід — Харків, південь — Кремнчук, а захід — Лубни та Золотоверхий...

Йдемо, і тут несподівано чую, як хтось співає „Гуцулку Ксеню".

...„Сумували гори сині,
Тільки вітер по соснині
Оцю пісню сумно ніс".

З да леких гуцульських полонин прилинула ця пісня в кучеряве місто вічної поезії — Полтаву.

На станції прощаюсь з Галиною, вона пригадує: „А не забудьте, як загостите в Полтаву, привезти „Патетичну сонату", „Кармену", „До джерел" та Стефаника...

А на станції обступає мене гурток голодних сиріт-дітей, просять милостині, — даю їм, а в серці в мене вогонь люті до тих, що обіцяли „щасливе дитинство під сонцем сталінської конституції".

Всідаю до вагону. За хвилину рушає поїзд. Ще довго дивлюсь на Ворсклу і Полтаву, бачу копули церков, манастиря та місто, що дрімає в тривозі в ці дні залізного серпня.

„Видно шляхи полтавські
І славну Полтаву"...

пригадалася Котляревського „Наталка Полтавка".

Славна Полтава! Місто відродження української літератури... Чи побачу ще Тебе коли в житті, яка Твоя майбутня доля?..

Серпень, 1943.

Марко Боєслав

ЗАХІД СОНЦЯ

Останній келих райського вина
В уста мої схилило сонце любе.
Я серцем радісно його обняв
І, мов дитя, голубив і голубив...

О, ви, мої розспівані гаї,
О, ти, моє пахуче, щедре поле!
За вас скував я болем дні свої,
За вас на гострі вістря кинув долю.

5. 12. 1948 р.

В. ДЕРЖАВИН

П'єси для сумівського театру

Не викликає сумніву, що сумівський театр потребує більш-менш специфічного репертуару, відповідно до ідейних завдань СУМ'у, а також до фактичних можливостей сумівського театру, як засадничо „аматорського" (в кращому розумінні слова) і аж ніяк не професійного. Тому й відповідні п'єси повинні, поруч із беззастережно патріотичною, ідейно-емоційною наснагою, безпосередньою психологічною дієвістю та належною тематикою (принципово необмеженою, проте скерованою на близькі й пекучі для сумівців питання) — містити й драматично ефектовну та не надто скомпліковану композицію дії, чітку й виразну, не обтяжену надмірним психологізмом, характеристику дієвих осіб та певну кількісну обмеженість учасників і часу дії. Це аж ніяк не сміє розумітися в дусі примітивізації драматургічного мистецтва — ні для примітивізму, ні для дилетантизму не повинно бути найменшого місця ні у виконанні ні, тим паче, в самому тексті твору — але драматургія є мистецтвом вельми широкого діяпазону і зазначені вище вимоги щодо сумівського репертуару зовнім не суперечать його артистичним принципам.

За останніх місяців, в рямцях серії „Сумівський Теарт", ЦК СУМ'у надрукував цикльостилевим способом три п'єси, премійовані на сумівському конкурсі сценічних п'єс навесні минулого року. Це безперечно становить певний крок уперед у поширенні сумівського театрального репертуару, і варт розглянути, якою мірою ці п'єси відповідають до визначених вище критеріїв оцінки.

Найменш задовольняє, з цього кута зору, п'єса на три дії **Діми** „Шлях до свого дому". Здогадуємось, що премійовано цю п'єсу за безперечно цікавий сюжет: активний учасник наших сучасних національно-визвольних змагань, повстанець і підпільник, повертається (під чужим ім'ям) 1948 р. до Києва і знаходить свою колишню дружину, що одружилась, за його відсутности, з комуністом, щоб врятувати життя своїй дитині та матері. Такий сюжет містить чимало ефектовних можливостей для розвитку дії — як внутрішньої (психологічної), так і зовнішньої (драматичної). На жаль, тих можливостей не використано: психологія дієвих осіб розводнюється в предовгих і млявих розмовах, і що ж із того, що ці розмови — цілком патріотичного змісту? — В такому безбарвному й розтягненому викладі вони не діятимуть на глядача! А драматична дія поступає черепашим темпом і нарешті, в останній дії (що відбувається вже на Карпатах), ні до чого вирішального не призводить. Мелодраматичний фінал 2-ої дії — раптовим збожеволінням і самогубством дівчини, що її нареченого заарештували енкавидисти — навіть у виконанні досвідченої акторки навряд чи звучав би природньо, а в сумівській поставі напевне справлятиме вже зовсім неналежне враження. Попри найкращі наміри авторки, п'єса вийшла типово дилетантська — вона не захоплює і не запалює.

Інша справа — з „драматичними картинами" В. Чапленка — „Третя сила" (шість картин). Очевидно, белетристові такої кваліфікації (а зрештою, якоюсь мірою і драматургові), як В. Чапленко, закидати дилетантизм не доводиться. Проте він усе ж таки занадто полегшив собі справу, зовсім не розгорнувши характеристики дієвих осіб, більш того — зробивши декого з них (як от головного героя Аркадія Очеретька в 1. картині) аж неймовірно наївними і непоінформованими про політичне становище, і то з надто очевидною метою — щоб умотивувати цим довжелезні „інформаційні" розмови, скеровані, насправді, не до дієвої особи, а до публіки Що провокатор розмовляє ламаною напівросійською мовою (щоб глядачі відразу зрозуміли, що це замаскований ворог!) — це теж належить до трохи занадто примітивних сценічних засобів. Але головне — п'єса висвітлює виключно боротьбу проти німецького окупанта і не лише не містить належного антисовєтського вістря, а й залишає не спростованими деякі рішуче неприпущенні політичні вислови — як от опінія лікаря Чуйка, начебто большевики — „це менше з двох зол". У вставних віршах (зрештою, дуже незграбних) теж закидається німцям, що вони „зневажили нещасну Україну, на пекло обернули світлий рай", так що глядачеві лишається самому догадуватись, чи це за поляків на Західніх Українських Землях був, на думку автора, „світлий рай", а чи на Осередніх і Східніх — за совєтів. Поза тим, щоб вкладати німцям в уста німецькі вирази, треба трохи краще володіти німецькою мовою. Отже, через свою значно меншу політичну актуальність, п'єса В. Чапленка, попри безперечний патріотизм основних висловлених у ній ідей і попри окремі досить жваві і драматично ефективні сцени, хіба що принагідно, за якихсь спеціяльних обставин, надається до постави, та ще й потребує деякого виправлення тексту.

Вже значно краще відповідає ідейним і сценічним вимогам сумівського театру „Великий злам" Сергія **Кокота** — драма на 5 частин „З життя підсовєтської молоді". Задум авторів безперечно заслуговує на увагу: висвітлити голод 1933 року під двома кутами зору — насамперед, у тому, як він відбивався в київському студентському середовищі, цільно пов'язаному з селом через родинні стосунки, а поряд з тим — і безпосередньо показати, яким він був на селі. На жаль картина 4, що змальовує саме голод на селі — сама з себе, дуже енергійна й гостро написана — лишається надто стабо пов'язана з попередньою і наступною дією, лишається вставним епізодом і не править за конечний складник цілого драматичного сюжету. В цьому полягає головна композиційна хиба п'єси, а другу — теж поважну — композиційну хибу становить спроба масової сцени в картині 3, де автор мав добрий намір сатирично зобразити інститутські загальні збори, проте самого наміру не вистачило: сцена перевантажена „казьонними" (офіціозними) виступами і звучить, у цілому, нецікаво; грати в ній взагалі немає чого — це під театральним поглядом, просто баляст.

Більше важить той — вже не лиш формально-композиційний, а й характерологічний та ідейно-емоційний — недолік, що авторові не пощастило створити переконливий образ головного героя — студента селянського походження, що під впливом подій 1933 року остаточно пориває з просовєтською ментальністю, щоб ступити на шлях беззастереж-

ної національно-визвольної боротьби. Не те, щоб „героєві" бракувало антисовєтських і патріотичних висловів; але він майже не діє, справляє враження засадничо пасивної постаті і, до того ж, не характеризований глибшими індивідуальними рисами; а через це й енергійні заклики його до боротьби (наприкінці останньої картини) суттєво втрачають на переконливості. Вже значно краще вдалась авторові „героїня" п'єси — українська дівчина, що виросла під кам'ячейкою" (як її визначає сам автор), що лише на найприкрішому особистому досвіді — на голодовій смерті власних батьків на селі — переконується нарешті в облудності всієї роками прищіплюваної їй совєтської ідеології. Другорядні дієві особи накреслені чітко й виразно — зокрема, негативні — і це становить чималий позитив цілої п'єси. Загальний дуже похмурий тон п'єси відповідає до політичної атмосфери зображеного часу та середовища, і ставити його в рахунок авторовому, мовляв, „песимізмові" було б більш ніж несправедливо. Все ж мусимо визнати, що опубліковані попереду п'єси **того ж самого** автора, не мавши безпосереднього стосунку до сумівського театру, проте фактично краще надавались до постави в ньому і належать і на сьогодні до того надто нечисленного репертуару, який можна беззастережно рекомендувати. Перша з них — драма на 4 дії Сергія **Ледянського** „Під косою" (Корнберґ, 1948, вид. „Криниця"), присвячена зображенню колективізації навесні 1930 р. влучно поєднує цю політичну тематику і сатиричний опис офіційної праці та неофіційного побуту партійних „вельмож" з добре скомпонованим сюжетом подвійної родинної трагедії, так що становить певну драматичну єдність, особливу придатну для правдивого і всебічного ознайомлення еміґрації з Західніх Земель з фактичними буднями підсовєтського життя. Щоправда, це п'єса з численними досить виразно окресленими дієвими особами, з численними змінами декорації, з чималою кількістю статистів, і для менших осередків СУМ'у вона, мабуть, не під силу. Проте ансамбль прохи підвищеного типу міг би зробити з неї поставу не лише драматично виразисту, а й дуже корисну за лінією антисовєтської інформації та пропаґанди.

Не слід забувати й про іншу п'єсу С. Ледянського — комедію на 4 картини „Директива з центру" (Прага, 1944, вид. Ю. Тищенка), що в легкій і досить дотепній формі висміює бюрократизм і підлабузництво совєтської адміністрації на селі. Звичайно ж, особливо глибоких політичних мотивів вона не містить, і декому її гумор може здатися, як на наші часи, занадто безжурним; проте ми схильні надто легко забувати, що сатиричний сміх є подеколи гострішою зброєю за прокльони, і що осмішування ворога (звичайно ж, якщо воно не пов'язується з примітивізацією або викривленням політичних концепцій) — завдання аж ніяк не другорядної ваги. Зрештою, очевидно, що поряд із героїчною тематикою національно-визвольних змагань сучасности, наша белетристика на еміґрації повинна культивувати з пропаґандивною метою всі відміни сатиричної тематики — від найпохмурішого траґікомічного ґротеску аж до т. зв. „легких" жанрів — аби лише вістря сатири було належно скероване на слабі сторони національного й соціяльного ворога.

Що з розглянених вище п'єс найменше застережень викликає твір, надрукований ще 1948 р. — це, звичайно ж, ніякий осяг; але ліпше, визнавши це, дбати про дальше поновлення репертуару, аніж спочити на уявних лаврах не скрізь придатної драматичної продукції.

МАРКО БОЄСЛАВ

їх наказ

Присвячую безсмертним Героям Чорного лісу

Слухай, в ранки пахучі, гучні
Чи у темні розбурхані ночі —
Їх наказ, їх присяга, їх гнів
Гомонять мов закляття пророчі.

Чуєш голос? — Це їх —
Так гуде, мов громів мегафони.
— Україно, Твоїх
Не зламали ми вічних законів! —

Ми лягли, як наказ твій велів,
Кров свою віддали волі в жертву,
Чином дух наш горів — замість слів,
Щоб Ти встала, Вкраїно, із мертвих!

Ми лягли, та за нами, поглянь,
Йдуть нові вже славетні колони —
Авангард революцій повстань,
О, тремтіть, большевицькі дракони!

21. 6. 1947 р.
(Із збірки „Непокірні слова")

БІБЛІОГРАФІЯ

Д. Донцов: Заповіт Шевченка (друге видання) накладом КК СУМ'у в Англії, Лондон, 1951. стор. 16.

М. Мироненко: Українська Національна Революція, Видавництво „На Варті", Мюнхен — Лондон, 1951., стор. 32.

„Голос Молоді" ч. 4 (13) квітень 1951., рік вид. III. Редаґує колегія, видає: Крайовий Комітет СУМ'у у Великобританії, стор. 24.

„На Варті ч. 3. (17), рік вид. III., березень 1951, місячник, видає: Крайовий Комітет Спілки Української Молоді в Канаді, стор. 32.

„Голос Молоді (Youth Speaks) ч. 1., рік 5., весна 1951., квартальник, Вінніпеґ, видають: Молоді українські націоналісти, Канада.

Злочин Москви у Москві, Нью-Йорк, 1951. Накладом Спілки Української Молоді в США, стр. 56.

„На Варті" ч. 4 (18), квітень 1951. Видає: Крайовий Комітет СУМ'у в Канаді. Ціна 0,25 дол., стор. 32

Юнацький Світ

Додаток для Юнацтва Спілки Української Молоді

Вчора і завтра

Вчора і Ти і я, всі ми разом, ми юнаки і юначки Спілки Української Молоді, творили наше спільне юне сумівське життя. Ми часто збиралися на спільні гутірки, якими керував наш ланковий або наш, бо нами вибраний і нам рівний друг і приятель, керівник Юнацького Відділу. Пам'ятаєте, як приємно і весело, радісно проходили для нас хвилини на спільних юнацьких сходинах? Ми сиділи тоді або в сумівській домівці, або, коли була гарна погода виходили в ліс чи широке поле і з зацікавленням слухали оповідь ланкового. Ми слухали казки-оповідання про велетнів, які перемагали зло, слухали про героїв нашого дня, які з крісом в руках ішли на лютого ворога, щоб оборонити нашу любу Батьківщину, слухали про героїчне минуле нашого народу, про княжих дружинників князя Святослава, про славну Січ Запорізьку, про кошових січового братства, про гетьманів, що їх звеличав великий поет України Тарас Шевченко, про Січових Стрільців, які з пожертвою власного життя піднімали „Чарвону Калину" до нового життя. Тоді ми з завзяттям часто затискали зуби і присягали до кінця життя бути вірними Богові і Україні — нашій любій Батьківщині. Бо чи ж ми не були тоді разом із героями оповідань такими самими, як вони, наші предки? Чи в наших жилах не пульсувала тоді така сама кров, яка вік-у-вік, день-у-день поривала тисячі, ні — мільйони українців за ту саму велику ідею, за кращу долю-волю тієї країни, з якої ми вийшли, за якою так дуже тужимо, яку так любимо — нашої України?

Ех! Як приємно нам було тоді на наших спільних ланкових сходинах згадати про те, що „було колись на Вкраїні"...

Засмалені гарячим українським сонцем, виходили в поле, до зеленої могили невідомого вояка, який віддав життя своє за волю. Ми довго тоді з задумою дивилися на ту могилу, а дівчата — юначки збирали волошки і маки, робили з них вінок і квітчали цю могилу. І ми складали тоді у наших юних серцях присягу, що ніколи не збезчещемо цю могилку, що й ми колись станемо вояками, готовими честь України боронити.

Або пригадаймо собі: ще вчора ми разом ходили на спільні прогулянки, їздили на юнацькі зустрічі, пізнавали там нових друзів, таких самих як ми, так само думаючих юнаків — сумівців. Стільки споминів, скільки радости було опісля, коли ми одержали від тих самих наших друзів листа. Згадаймо, як велично і приємно було нам, коли на високу щоглу підносився наш прапор, символ нашої єдности, нашого юного життя, наших спільних переживань. І в цьому прапорі було все наше єство, там була схована наша душа, наші думки. Там було все, про що ми говорили на наших сходинах, там була і та пісня, яка супроводжувала нас всюди, пісня і сумна, і бадьора — бойова про наших повстанців, яку ми залюбки співали, там було все, що ми любили, там була і наша Батьківщина, країна героїв і звитяжців-піонірів українського життя, країна яку ми любили безмежно!

Це було вчора...

А що сьогодні?..

Сьогодні згадуємо з приємністю ті гарні дні, які пройшли. Сьогодні ми їдемо кудись далеко, в невідомі краї, на дальшу скитальщину. Їдемо з надією на краще завтра, на краще майбутнє. Сумно нам покидати наших друзів, з якими ми пережили стільки гарних спільних хвилин. Але дарма — ми змушені до цього якоюсь силою, що поза нами. Сумно нам, як бачимо, що наші друзі один-за-одним виїжджають, як нас чимраз меншає, як чимраз рідшими стають наші спільні навчання..

Але одне радує нас. Наша праця залишилася для нас дороговказом на завтра. На близьке завтра і на те дальше, яке ми очікуємо з трепетом нашого серця. Бо всі ми знаємо, що тільки тоді нуртує міць і дух лицарів завойовників, коли будемо вміти любити те, що для нас найсвятіше. Тоді нас не поборе ніяка сила, ніякий ворог. І хоч би ми опинилися навіть в пралісах центральної Бразилії чи снігах далекої півночі, ми ніколи не забудемо того маєстатичного, прекрасного образу нашої Сонячної України. Ми ніколи не забудемо тих днів, які ми спільно перевели, ніколи не забудемо наших друзів.

Бо ми вийшли з нашої власної січової школи, нами самими збудованої, нашими власними руками, нашим хотінням і нашим почуттям.

І перед нами завжди стоятиме в далекій чужині образ праці, тієї праці, яку ми любимо, і яка приносить користь тільки нам самим і нашій любій Батьківщині. Це та праця, якої потребуємо. Це те, що каже нам — вчитися, здобувати знання про світ і про Україну.

А тоді ми збережемо себе на чужині, тоді ми будемо мати зв'язок між собою, зв'язок нашого духа в першу чергу. Бо всі ми: і я, і ти думаємо однаково, живемо однією думкою і одними почуттями спільно пережитих нами днів.

А завтра?...

Завтра, може, здійсняться наші сподівання і мрії. Завтра, може, знову зустрінемося разом під нашим прапором, радісні і веселі, — готові будувати нашу власну силу, нашу власну Вільну Українську Державу. Це буде Великий і Радісний День! **Ігор**

Пригоди на астероїдах

Ракета капітана міжплянетної поліції — Джона Джерль — перехрещувала групу астероїдів, до якої вона була призначена. Ходило тут про знайдення відомого, небезпечного міжплянетного розбійника Метеора Монка.

Джон відчував втому не так від власної праці, як від одноманітности. Його праця була подібна до нудної їзди поліцая по безконечних вулицях якогось міста, не знайшовши жадної пригоди. Тут, в космічних просторах, тисячі отих маленьких планет були подібні до себе і цей одноманітний краєвид втомлював людину. Астероїди, кружляючи поміж Марсом і Юпітером, були чисельні. Ще перед міжплянетною іздою земні астрономи через свої телескопи занотували їх близько двох тисяч. Одначе, міжплянетні ракети відкрили їх далеко більше — понад 40.000, величина яких починалася від куль діяметром на 8.000 км. до великих куснів граніту, що кружляли в просторах. Деякі з них мали назву Юно, Церес і т. п.

Нагло Джон повернув свою ракету. Кружляючи низько понад астероїдами, він запримітив групу людей у міжплянетних одягах І йому здавалось, що вони бились поміж собою. Джон опустився на планету і вискочив з ракети майже на тому самому місці, де відбувалася бійка. Він кинувся вперед, витягнув свого електричного пістоля. Бо він побачив, як за виступом скелі три замасковані чоловіки накидалися на самітнього міжплянетного поліцая. Кілька електричних пострілів упали між трьома бандитами. Тоді Джон кількома стрибками опинився біля свого товариша. Але — диво! Поліцай був більше здивований, ніж зраділий з допомоги. „Аж три проти одного!" — крикнув Джон через телефон, вставлений у його шоломі, і він націлився в одного з напасників. Але в ту мить поліцай вибив електричного пістоля з його рук. „Чи ти здурів?" — крикнув Джон і тоді голіруч кинувся поміж напасників, одного з яких він устиг уже повалити. Але тоді двоє інших відкинули свої пістолі, мов по команді. „Хто впустив сюди цього дурня?.." — гукнув один з них. „Він напевно зруйнував усю сцену".

„Стій!" — почувся голос збоку. Джон здивовано повернувся і щойно тепер збагнув у чому справа. З-за скелі великим об'єктивом виглядав фільмовий апарат, а біля нього з розкуйовдженим волоссям режисер. „О, це у вас тільки фільмова сцена", — пробурмотів Джон. Але після кількох роздратовано кинених слів, на зразок — „дурень", „ідіот", — на Джона вже ніхто не звертав уваги. Артисти знову зайняли свої місця і сцену накручувано ще раз. Розглянувшись докладніше, Джон побачив ракету з написом: „Міжплянетна Фільмова Студія". З часу, коли міжплянетні подорожі стали зовсім нормальною річчю, Голівуд заснував багато різних кіно-студій по різних планетах. Ці міжплянетні кіно-студії мали у своїй ракеті всі потрібні до накручування різних сцен речі. Були там теж і кабіни для артистів.

Але завданням Джона було шукати за міжплянетними піратами. Тому, не розглядаючись довго, він відлетів своєю ракетою далі. Долітаючи до зони 3-14, він затримався на кілька годин у просторі, бо ходили чутки, що Метеор Монк часто чигав на свої жертви в цьому просторі. Але не помітивши нічого підозрілого, Джон знов рушив у політ. Нагло він схопив свій міжплянетний супердалековид. Щось важливіше діялося в просторах. Малий астероїд віддалявся по прямих кутах від своєї нормальної орбіти. Це діялося тоді, коли поставало замішання між накопиченими астероїдами. Цей астероїд міг би досягти кордону міжплянетного комунікаційного шляху і загрозити міжплянетним подорожам. Його треба було знищити. Але Джон із своєю маленькою ракетою не міг би його спинити без перешкоди для себе. В ту ж мить йому прийшла до голови добра думка. Підлітаючи до малого метеору він штовхнув його легко носом ракети в напрямі другого більшого метеору. Цей більший попав на меншого. Наступив короткий беззвучний зудар і обидва метеори та астероїд розлетілися в мільйони куснів.

Джон саме збирався привітати себе за успішне усунення небезпеки, коли червоне з досади обличчя фільмового режисера виринуло на екрані його автоматичного телевізора. А лихий голос через гучомник говорив: „Чи ви знаєте, що ви знову зіпсували нам усю сцену? Астероїд, який ви саме знищили, мав зображати якусь чужу планету, яка летить на землю. Ідіть уже раз до чорта. Ідіть геть звідси до..."

Після фізичної праці над устаткуванням літнього табору — який же смачний обід.

Але Джон далі не слухав. Він виключив телевізор і зніяковілий полетів геть. Одначе, за кілька хвилин почулось якесь дивне торохкотіння в моторах. Треба було затриматись і перевірити їх на якомусь астероїді. Знижуючись до одного з них, Джон був певний, що тут не перешкоджатиме „Міжплянетній кіно-студії" накручувати їхній фільм. Після перевірки ракети виявилось, що треба буде підождати, поки ракетні рури не прохолонуть. Тому Джон, поправивши свій міжплянетний одяг, пішов оглядати астероїд.

Але не пройшов він ще й пару кроків, як зупинився, мов укопаний. На малій поляні між скелями „пірат" провадив перед собою чоловіка та жінку. „І тут теж фільмують", — здивувався Джон, кладучись обережно долі, щоб знову не псувати нервів бідолашному режисерові. Хоч Джон і не бачив ні режисера, ні фільмових апаратів, бо великий виступ скелі не дозволяв йому цього, одначе, виразно бачив перелякані обличчя і рухи артистів і справді був захоплений їхньою доброю грою. Він навіть виразно чув через телефон „ласкаві" слова „пірата": „Ану, ви двоє, скоріше там! Я вас тут добре заховаю і будемо чекати на викуп!"

„Справді чудово!" — захоплювався Джон.

Але нагло „пірат" завважив Джонову уніформу і, скривившися, дико почав стріляти на нього.

„Ні! Ні!" — кричав Джон. — „Це непорозуміння, я тут не беру участи, я не артист!" Але „пірат" не звертав уваги і продовжував стріляти. Одна куля, пролітаючи біля вуха Джона, вирвала невеличку діру в скелі. Джон остовпів. В одній хвилині він зрозумів усе. Пірат не був артистом, але справжнім міжплянетним розбійником.

„Метеор Монк!" — промайнуло Джонові в голові. — „Це він схопив двох головних артистів, сподіваючись одержати за них щедрі гроші". Джон швидко й гостро почав реаґувати. Він підскочив, завдяки малій притягаючій силі, на десять метрів вгору і згори влучним пострілом пістоля вибив з рук пірата зброю. А, падаючи, потрапив прямо на голову злочинця і по короткій боротьбі небезпечний міжплянетний пірат Метеор Монк був зв'язаний і всаджений в ракету. Тим часом прибула друга ракета і зраділий директор „Міжплянетної кіно-студії" почав обнімати Джона: „Чудово, надзвичайно чудово! Ви не тільки врятували моїх головних артистів, але піддали мені думку до нового фільму. У цьому фільмі запрошую вас грати головну ролю".

Але Джон не дослухав останніх слів. Він вже відлітав в напрямі землі, везучи в своїй ракеті цінну здобич.

Переклав з англійського **ЧУБ**

Моя голова золота

Кілька десятиліть тому основною точкою Неаполю, що привертала до себе увагу багатьох, був обеліск, близько твердині Сан-Вітo. З західнього боку цього стовпа був поміщений напис:

„1. тваня кожного року, о годині 6-ій ранку, моя голова є золотою".

І вже ввійшло в звичку, що кожного року ранком. 1. травня приходили різні люди, щоб побачити чудо, як звичайна кам'яна голова обеліску перетворюється в золото. Одначе, ніхто цього чуда не побачив. Кожного разу голова обеліску була звичайною ґранітною, суворою. Тридцять років люди приходили, сподіючись, що все таки розгадають таємницю ґранітного стовпа. Але дарма. Ґраніт залишався ґранітом. Нарешті, про обеліск забули і залишили його таємницю нерозгаданою.

Одного дня італіський ремісник-челядник, молодий хлопчина Ганібаль Тоскі, мандрував дорогою Неаполю, Змучений спекою, він присів коло обеліску і зразу заснув. Коли прокинувся, ближче придивився вартівникові свого сну. Легенька усмішка з'явилась на його обличчі, коли він прочитав напис. Отже, це є той самий стовп, перед яким десятиліттями люди були блазнями. Як можна бути таким дурним, щоб вірити, що камінь може перетворитися в золото? Так міркував молодий хлопчина. Але коли він уважніше прочитав напис, його усмішка несподівано зникла. Якась нова думка, очевидно, прийшла йому до голови, коли він звернувся до стовпа з вигуком: „Наступного першого травня ми побачимося знову."

Перше травня прийшло і точно о 6-ій годині перед обелістом стояв Ганібаль Тоскі. Він був один, ніхто з людей вже більше не цікавився загадковим обеліском, який десятиліттями робив з людей блазнів.

Точно в тому місці, де падала тінь голови обеліска, Тоскі почав копати землю. Це тривало довго, але малий хлопчина з вірою і завзяттям очікував здійснення своїх думок. Нарешті, лопата натрапила на щось тверде. В великим зусиллям він видобув з глибокої викопаної ями залізну скриньку. Коли він її відкрив, побачив, що вона заповнена золотими монетами.

Тоскі нарахував 10.000 золотих лір. Хлопець з задоволенням запакував заслужено знайдений скарб у завчасно принесений наплечник. Його мудра голова працювала недаром. А те, що він був мудрим, доказувало також і інше. Бо за знайдені гроші він купив виноградне поле й будинок і там господарив до кінця свого життя.

Перший відділ юнацтва СУМ при українській Рідній Школі в Кармені дель Парана (Параґвай)

Що тримає землю в просторі

В давні часи люди по-різному уявляли собі форму нашої землі. Ці уяви часто були надто дивні. Та ще більш дивні були їхні думки про те, що саме тримає землю в просторі.

Дехто вважав, що земля є плоскою, але як вона може втриматися в просторі і не впасти кудись в космічну безодню, — про це не здавали собі справи. Одні казали, що земля зі споду має коріння, як дерево. Ці коріння ростуть вниз аж до... До чого? На це запитання вони самі не могли знайти відповіді.

Інші твердили, що коли б люди вирушили в мандрівку і досягли кінця світу, тоді побачили б безмежний водяний простір, на якому плаває земля, як човен на морі.

Треті уявляли собі землю, як площину, подібну до срібної монети, яка стоїть на двадцятьох стовпах. Вони казали, що земля існуватиме доти, доки ці стовпи, не зрушаться з свого місця. На чому ж стояли стовпи, люди давніх часів над цією проблемою не застановлялись.

Індійці вважали, що земля подібна до наполовину перерізаної помаранчі, зрізана плоска поверхня якої обернена вниз. Одначе, щось мало її тримати. Вони уявляли, що землю несуть на своїх плечах чотири велетні-слони. Коли ж хтось запитав: „На чому ж тримаються слони?" Індійські мудреці, помисливши відповідали: „Їх тримає велика черепаха". І знову виринуло питання, що ж тримає черепаху? Мудреці розяснювали тоді це питання такою філософічною відповіддю: „Під черепахою лежить болото, воно ж наповнює весь простір, по якому плаває й рухається черепаха".

Після того, коли люди пізнали, що земля має форму кулі, знову ж вони були занепокоєні браком відповіді на питання, що тримає цю кулю в просторі. Дехто гадав, що її тримав на своїх плечах велетень-Атляс.

Багато з них знало Атляса з стародавніх грецьких мітів. На підставі одного грецького переказу малощо бракувало, щоб Атляс випустив свій тяжкий тягар із своїх сильних рук. Це сталося тоді, коли мітичний силач Геракль прийшов до нього і просив, щоб Атляс викрав йому Золоте Яблуко Гесперидів. Атляс це зробив, а в час, коли він пішов викрадати це Яблуко, світ тримав Геракль, лише хитрощами Гераклеві вдалося намовити Атляса знову перебрати від нього цей величезний тягар всього світу. Так уявляли собі старовинні греки проблему світу і тим самим вважали її за вияснену.

Однак, проблему того, що тримає землю в просторі, ще довго роз'яснював своєрідно біблійний астролог Ґіоб. Він сказав: „Бог тримає землю в нічому". Та не зважаючи на це, люди далі сварилися поміж собою над тим питанням.

Справді досить важко відповісти на запитання, чого потребує округла земля, щоб триматися в просторі? Припустімо, що вона повинна впасти. Але в якому напрямі вона буде тоді падати? Ви напевно відповісте, що вона буде падати так, як падає яблуко з дерева. Добре, але в якому напрямі. Відповімо — в напрямі середини землі. Це також буде правильно. Над усім одначе, нам потрібно хвилинку призадуматися.

Припустімо, що ви будете на місці землі, я буду якоюсь іншою землею. Ми хочемо показати, в якому напрямі будемо „падати". Ви показуєте на мене — я покажу на вас. Отже, ми паказуємо цілком в протилежні напрямки. Ви показуєте на мене — я показую на вас. Земля, одначе, не може падати в протилежні напрями.

Тепер відповімо на запитання, що власне тримає нашу землю в просторі? До цього не потрібно ніяких „носіїв". Вона втримується окремою силою, яка відома з фізики як „сила тяжіння".

Це та сама сила, що примушує падати на землю підкинений вгору камінь. Пізніше довідаєтеся, що це та сама сила, яка рухає нашу землю довкола сонця. Цю силу називаємо притяганням маси або гравітацією. Вона є нічим іншим, як тільки звичайною прикметою кожної матерії. Великий англійський учений Ісаак Ньютон (він жив в 1643-1727 рр.) відкрив ці прикмети. На підставі закону притягання маси, це притягання на стільки більше, наскільки меншою є віддаль між двома масами. Але цю силу ви не можете побачити і її досить тяжко збагнути.

Переклад з німецької

Чи уявляєте собі, що таке мільярд?

Скажете: мільярд — це тисяча мільйонів або тисяч разів по тисяча тисяч. Правда, це легко сказати, але слова не дають ще поняття величини. Послухайте, що вирахував один американський журналіст, щоб сказати, що уявляє собою мільярд. Коли б хто в день народження Ісуса Христа мав мільярд долярів і видавав денно по тисячі долярів до кінця свого життя, а відтак його нащадки теж видавали б по тисячі долярів денно, то сьогодні ще не вичерпали б свого майна, а далі могли б видавати приблизно вісімсот років. Серце людини б'е пересічно 80 разів на хвилину, рахуючи з дня народження дитини, лише на 24 році її життя число ударів становило б мільярд. Добре утриманий ліс нараховує пересічно 100 великих дерев на однім гектарі. Ліс, в якому будо б мільярд великих дерев, покрив би всю поверюню Швайцарії, Бальгії і Голляндії разом. Людина, говорячи швидко, може виголосити на хвилину приблизно 150 слів. Як що вона могла б говорити денно по вісім годин, то потребувала б 33 років, щоб виголосити мільярд слів і то з умовою, що говорила б день-у-день, не спочиваючи ні в неділі, ні в свята.

Дещо про наші свійські тварини

Пес. Найстаршою з наших тварин є пес. Його прабатько є вовк. Шпіц чи пудель, ямник чи бульдог, щоправда, майже нічим не нагадують вовка, але всі пси мають звички, що нагадують нам дике життя їхнього прапредка. Придивіться псові будь-якої раси, як він поводиться під час споживання поживи. Жадібно і як лише можливо швидко проковтує він її навіть тоді, коли нікого близько немає, хто міг би йому перешкодити. Це робить він інстинктовно, бо його прапредки — дикі вовки, що жили стадами, мусили спішитися з їдженням, щоб їм їхній сильніший товариш не вирвав — не відібрав поживи. І ще одну цікаву прикмету мають пси, а саме: перед тим, як лягти відпочити, вони кілька разів обертаються довкруги себе. Це виглядає по-дурному, але це також інстинктова риса. Предки нашого пса, які жили серед високої трави розлогих степів, мусили цю твару скласти, щоб опісля вигідно на ній відпочити. Сьогодні наш домашній пес не має нічого до діла з твердою степовою травою, але навіть на м'якій подушці він не може відзвичаїтися від своїх звичок.

Кіт. Кіт прийшов до нас з старовинного Єгипту. Там тримали його довший час у великій пошані, як святу тварину. Він був символ Богині Бубастіс. В найдавніші часи цю богиню зображували з головою лева, тому лев був святим звірем. Але освоїти і тримати лева не було легко. Тому замість лева зчасом за святого звіря цієї богині вважали дикого кота. Він мав вигляд малого лева і був більш свійським за нього. А богині дали на місце голови лева голову кота. Кота тримали в староєгипетських домах, як бога всієї родини. Вмер „святий кіт" — тоді на знак жалоби всі члени родини голили собі брови. Хто вбив кота, навіть необачно, мусив умерти. Щойно після того, коли кіт появився в Европі, пізнано його пожиточність, зокрема під час ловлення мишей. Домашній кіт подібний до свого прапредка дикого кота. Дикий кіт жив самітньо і тому мав час вільно споживати їжу. Тому говориться, що кіт має набагато краще виховання і „бон тон", ніж пес.

Кінь. У найдавніші часи коня оцінювали лише задля його м'яса. Лише пізніше запряжено коня до воза, а опісля, нарешті, почали вживати його до їзди верхом. Звичайно, сьогодні кінь поволі тратить своє значіння через розвиток машин, авт, і т. п. Дуже рідко побачимо сьогодні на вулицях модерного міста коня. Автом, річ ясна, ми далеко скорше осягнемо свою мету, та й авто не є таким норовистим, як кінь. Чому, власне кінь є таким норовистим, чому він так легко і часто лякається малої дрібниці? Дикі коні, прапредки нашого сьогоднішнього коня, любили свободу і спокій розлогих вільних степів. Все, що загрожувало тому спокоєві, що їх турбувало, відганяло далеко в нові простори. Вони здалека почувши підозрілий шелест дикого тигра, який також був паном степів, воліли зразу цілими стадами перебігати милі степів, вважаючи, що єдиною їхньою зброєю є їхні ноги. Ця властивість залишилась і до сьогодні нашому коневі. Тому кінь лякається вже при найменшому шелесті.

Осел. Осла досить тяжко зустріти в нас, зате далеко частіше побачимо його в південних країнах. Мала, приємна тварина охоче і майже радісно носить тягарі. Осел є більш витривалим, ніж кінь, він дряпається терпеливо по горбовинах і навіть горах (Балкани). Через природні впливи кліматичних обставин осел більше звик до гарячого клімату, через те він є необхідним там, де кінь не переносить сухого і теплого підсоння. Але одну прикмету має осел, що робить його цікавим. Він дуже не любить води. Осел кричить, коли падає дощ, і лякається, коли побачить хоч би найменший потічок. Цю властивість завдячує він своєму прапредкові дикому ослові. Дикий осел жив в безводних пустинних околицях Азії і Африки, тому він рідко мав до діла з вологістю. Тому ще й сьогодні наш осел не може звикнути до води.

Рогата худоба. Худоба є однією з найважливіших наших домашніх тварин. Вона достарчає нам молоко, масло, сир, вона служить також тягловою силою в сільському господарстві. Присвоєнням рогатої худоби наші предки поклали підґрунтя під сьогоднішню европейсько-азійську культуру. В найдавніші часи рогату худобу вживано лише як тяглову силу, а також для м'яса. Лише пізніше людям вдалося через плекання піднести продукцію молока корови. Спочатку корова давала стільки молока, як інші тварини, отже, скільки потрібно для плекання телят. Два дикі роди рогатої худоби жили на терені Европи, а саме: візенти і т. зв. Пра або Золоті бики. Візентів не вдалося освоїти. Але Золотого бика людині вдалося запрягти до своїх послуг і від нього походить наша сьогоднішня рогата худоба. Повільний, поважний хід рогатої худоби і їхня звичка йти за провідною твариною походять від їхніх предків. В болотистих лісах, де жив цей предок, треба було ходити повільно, щоб не втопитись в багнах. Без їхніх широких ратиць на ногах перебування на тому болотистому терені було б не можливим.

Вівці. Ще сильніше ніж у рогатої худоби, виступає властивість поступати за своїм провідником у овець. Беззастережно, а навіть сліпо, біжить отара овець за своїм провідним бараном, байдуже, куди веде дорога. Нераз були випадки, коли ціла отара овець, яка перебувала на транспортовому кораблі, скакала в море лише тому, що її провідник — баран опинився поза бортом корабля. Така поведінка не має нічого спільного з т. зв. „баранячою дурнотою", але є інстинктовною дією. Прапредки овець звикли були втікати перед ворогом цілою чередою, точно в тому напрямі, куди втікав їхній провідний баран. Це було необхідним, бо дикі стада овець жили у високогірських, небезпечних околицях, де важко було знайти стежку. В тих околицях не можливим було, щоб кожна тварина зокрема шукала собі власної дороги для втечі. За це відповідав перед цілою чередою її провідний баран, який стояв на її чолі. Цю властивість мають і досьогодні всі вівці, навіть і в тих околицях, де непотрібно такої безпеки.

Р. С.

ЦІКАВЕ

Громадська Рада данського містечка Вітен Гадстен складається з дев'ятьох членів. Всі вони важкої ваги, а разом важать 882 кґ. Найважчий важить 127, найлегший — 86 кґ.

*

Загальна довжина залізничих ліній в США становить 401 000 км., отже, на 16 600 км. більше, ніж віддаль землі до місяця.

В Америці на залізничій сітці є відтинки, які без найменшого закруту пробігають 126 км. Подібних беззакрутних прямих залізничих ліній є в США більше 50, а в Европі — жадної.

*

За обрахуваннями деяких науковців, людство без птахів не могло б прожити на землі довше 9 років, — так багато птахи винищують комах.

*

1888 року з Гаїті втік тодішній президент, забравши з собою державну касу. Тому, що з найбільш уживаних в той час поштових значків Гаїті була надрукована голова цього президента, а нових значків не можна було швидко пустити в обіг, видано було урядовий наказ, що цей значок можна приклеювати до листа лише догори ногами. За невиконання цього розпорядження виновних притягалось до грошової кари.

Загадки

Коли заєць біжить швидше — догори, чи згори?

(Догори, бо його задні ноги довші, як передні).

Скільки міліметрів має кілометр?

(1 мільйон).

Що треба мати, щоб зловити злодія?

(Злодія).

Який птах є найбільший?

(Струсь).

Які комахи мають свою королеву?

(Бджоли).

Яке найбільше місто в світі?

(Нью-Йорк).

Нам не личить байдужість

Друже!

Листа Вашого одержала, за що сердечно дякую. Тут життя пливе іншим, одноманітним темпом. Людина замінюється в автомат, виконуючи працю для свойого прожитку. Дні значно скоро проходять при праці. Так нераз буває важко, що ми є вигнанцями і тиняємось по чужих порогах. Нераз насувається болюче питання: Чому? А ще болючіша відповідь: за наші незгоди, роздори.

А те, що тут діється, це прямо жахіття. Вже не говорю про ті крамоли, але повільне дрімання. Чомусь так байдуже ставляться до праці. Немає цього запалу для загального добра, лише на перше місце висувається праця для свого бізнесу.

Так багато наших нових еміґрантів докоряли старим еміґрантам за їхню байдужість та асиміляцію. Колись і я так думала, але тепер їм не дивуюсь. Це люди без освіти, або мало освічені, але **вони багато роблять для української визвольної справи, і навіть цього досить, що почувають себе українцями і своїх дітей виховують в цьому дусі.** Але нова еміґрація скоро сходить на рейки байдужости. Майже на кожному кроці чути: „О, я ніколи не верну до дому. Чого? Там руїна, а тут багатство. Ще рік попрацюю і закладу якийсь бізнес, склеп і все гаразд".

Одне прошу Бога, щоб це не довго тривало, бо важко жити на чужині.

США, 28, II. 51. **Оля**

Хрестиківка

(Склав д-р К.)

Поземно: 1. Папська резиденція, 7. частина людського тіла, 8. відміна кисня, 10. назва роману У. Самчука, 12. рід папуги, 13. прийменник, 14. простір з деревними рослинами, 16. міра поверхні, 17. сотник з часів Гайдамаччини, 18. ріка Сибіру, 20. дитяча хвороба, 21. ріка в Італії, 22. плазун, 24. прислівник часу, 25. прабатько людського роду, 27. прилади до писання, 28. хем. сполука, вживана до вибору фарб.

Доземно: 1. Прикрашують лице деяким чоловікам, 2. урядовий документ, 3. вказ. займенник, 4. боксерський термін, 5. ім'я циганки, 6. яма, хатина звірят, 7. спосіб порозуміння між людьми, 9. загальне знечулення при операціях, 11. остання фаза спортового змагу, 14. прізвище анг. філософа й педаґоґа, 15. скорочення слова „стрілець", 19. хатина пса, 21. двоє, 23. франц. чоловіче ім'я, 24. звір полярних околиць, 26. нота, 27. грецька літера.

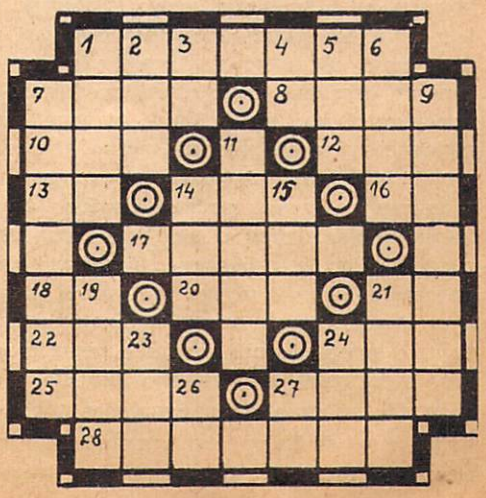

КОМУНІКАТ

ПРЕЗИДІЇ КРАЙОВОГО КОМІТЕТУ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Доводимо до відома українського громадянства, що 30. червня 1951 року відбудеться великий Здвиг Української Молоді у Великій Британії в „Гайд Парку", в Лондоні.

Ціллю Здвигу є демонстрація наших державницьких стремлінь в 10-ті роковини Проголошення Відновлення Самостійности України.

Здвиг буде переводитись під кличами:

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ
ЗА СУВЕРЕННУ УКРАЇНУ!
ЗА ВОЛЮ НАРОДІВ ПОНЕВОЛЕНИХ МОСКВОЮ!

Програма Здвигу складається з двох частин:

1. Демонстраційне віче на площі для парадів в „Гайд Парку"
2. „Мистецький Вечір" в Порчестер Голл в дільниці Паддінґтону.

Всі формальності, зв'язані з переведенням Здвигу, вже полагоджені з відповідними урядовими чинниками.

Початок Здвигу о год. 2-гій по полудні, в суботу 30 червня, а закінчення того ж самого дня після „Мистецького Вечора".

Звертаємось з закликом до українського громадянства взяти участь в Здвигу української молоді, підставою якого є ідея Української Самостійної Соборної Держави, за здійснення якої бореться весь український народ.

Маніфестацією українського громадянства в Лондоні спричинемось до поширення ідеї української визвольної боротьби серед народів Західнього світу.

Заманіфестуймо самостійницькі, соборницькі, державницькі стремління українського народу, дамо доказ єдности та вірности української еміґрації ідеї Вільної, Незалежної та Соборної України.

Вітаємо всіх, що разом з українською молоддю будуть маніфестувати незламну волю цілого українського народу.

Стежте за дальшими інформаціями в слідуючих числах української преси.

ЧЕСТЬ УКРАЇНИ — ГОТОВ БОРОНИТИ!

Президія Крайового Комітету
Спілки Української Молоді
у Великій Британії

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

На стор. 24. цього числа „Аванґарду" в „Бібліографії" сталася прикра помилка. В передостанньому абзаці назва книжки, виданої в Нью-Йорку накладом СУМА, має бути „ЗЛОЧИН МОСКВИ У ВІННИЦІ".

Шановних читачів і видавців просимо вибачити за допущення помилки.

РЕДАКЦІЯ

ЧИТАЙТЕ! ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

Журнал Української Молоді
„НА ВАРТІ"

виходить кожного місяця на 32. сторінках друку багато ілюстрований. Ціна окремого примірника 0,25 дол., річно 3. дол., адреса:

„On Guard", Ukrainian Monthly, 104 Bathurst St. Toronto, Ontario. Canada.

КОЖНОМУ МОЛОДОМУ УКРАЇНЦЕВІ — ЖУРНАЛ „АВАНҐАРД". ВІН ВАШ ДРУГ І ПОРАДНИК.

КОМУНІКАТ

Інститут Заочного Навчання при Українському Вільнім Університеті розсилає оце всім своїм студентам (розкиненим в країнах Европи, Америки, Австралії) студентські виказки (чотиримовні). Всіх наших студентів, які змінили місце поселення і ще не подали нам своїх адрес взиваємо цим шляхом подати до відома змінені адреси, щоб ми могли їм вислати виказки.

Дирекція

Ukr. Institut für Fernunterricht, München 62, Schließfach 8. Bavaria, Germany.

УВАГА! УВАГА!

Вже вийшла з друку збірка поезій поета-революціонера, члена ОУН і УПА

МАРКА БОЄСЛАВА

П. Н.

НЕПОКІРНІ СЛОВА

(Передрук краєвих матеріялів)

Також вийшли з друку

ПОВСТАНСЬКІ НАРИСИ

Є. ДМИТРИКА

Обидва видання добре оформлені.

Замовляти в представників і кольпортерів часопису „Український Самостійник"

ОГОЛОШЕННЯ

Чи ви вже замовили книжку проф. Г. Ващенка.

„ВИХОВАННЯ ВОЛІ Й ХАРАКТЕРУ"

Книжка матиме 240 сторінок друку великої вісімки. Передплатна ціна лише 2. доляри.

Замовлення й передплату приймається далі. Гроші за передплату слати на адресу Крайового Комітету СУМ'у в Англії:

Ukrainian Youth Associatiion 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate London, W. 2.

Голосіться на кольпортерів журналу української студіюючої молоді:

„ФЕНІКС“

який містить статті на: ідеологічні, світоглядові, політичні та наукові теми; розглядає актуальні питання із студентського життя; дає: оповідання, поезії, хроніку життя студентства і взагалі молоді, рецензії та бібліографію.

Друзі! Читайте і поширюйте свій журнал.. Він єднає розкинену по цілому світі українську молодь в одну велику родину.

Ціна 1. примірника в Німеччині 1,50 НМ., в Европі 0,50 дол., США 1 дол.

Замовлення надсилати на адресу:

в США:
Sztohryn Dmytro, 638 Madison St. N. E. Minneapolis, Minn., USA.

в Канаді:
Shach John, 544 Dovecourt Rd. Toronto, Ont., Canada.

в Англії:
Czopyk Bohdan, 15, Woolacombe Lodge Rd., Birmingham, 29. Great Britain.

в Бельгії
Kowal Omelan, 72, bvd. Charlemagne, Bruxelles, Belgique.

в Німеччині:
TUSM im. M. Mykoly Michnowskoho, München8, Führichstraße 53/III.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА: в Німеччині — 80 пфенігів; в інших країнах — 30 центів.